

Kõrgem Kunstikool Pallas

Skulptuuriosakond

Näituse „JÄÄ INIMESEKS“ teoreetiline taust ja kureerimine

Lõputöö

Liina Kinks

Juhendaja: Kadri Asmer MA

Tartu 2022

SISUKORD

TABELITE, FOTODE JA JOONISTE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	6
1 PIIR POLIITILISE JA MITTEPOLIITILISE KUNSTI VAHEL.....	8
1.1 Poliitiline kunst ja kultuuriline aktivism ajaloos	8
1.1.1 Sõda	10
1.1.2 Inimõigused	13
2 NÄITUSE „JÄÄ INIMESEKS“ KUREERIMINE JA VALMIMISPROTSESS	15
2.1 Idee väljatöötamine ja näituse kontseptsioon	15
2.2 Kohavalik.....	16
2.3 Kujundamine.....	17
2.4 Ajakava	18
2.5 Eelarve	19
2.6 Näitusetööd	21
2.7 Meedia.....	30
2.8 Dokumentatsioon	30
2.9 Järelkaja	32
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY.....	36
KASUTATUD MATERJALID.....	37
LISAD	41
Lisa 1 Pablo Picasso „Guernica“	41
Lisa 2 Intervjuu Paul Meadlooga, ilmunud 1969. aastal	42
Lisa 3 „Q. And babies? A. And babies.“ plakat.....	44
Lisa 4 Foto „KILL LIES ALL“	45

Lisa 5 Dread Scott Tyler – „What Is the Proper Way to Display the US Flag?“	46
Lisa 6 Meeleavaldus Tallinnas Vene Föderatsiooni saatkonna ees	47
Lisa 7 The Guerrilla Girls – „Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?“	48
Lisa 8 Judy Chicago – „Dinner Party“	49
Lisa 9 Näituse kujunduse visand.....	50
Lisa 10 Näituse plakat.....	51
Lisa 11 Etiketid	52
Lisa 12 Näituse tutvustus	55
Lisa 13 Pressiteade.....	56
Lisa 14 Illustratiivne foto pressiteate manusena.	57
Lisa 15 Fotodokumentatsioon avamisest	58
Lisa 16 Näituse fotodokumentatsioon	62
Lisa 17 Foto „Rohepööre“	69
Lisa 18 Lõputöö lühitutvustused eesti ja inglise keeles.....	70

TABELITE, FOTODE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1 Näituse ettevalmistusprotsessi ajakava.....	19
Tabel 2 Eelarve	20
Foto 1 „Kus on SINU süda?“ Foto: Liina Kinks	22
Foto 2 „Harmoonia“. Foto: Karin Kivisild.....	23
Foto 3 „Suletud uste taga“. Foto: Liina Kinks.....	24
Foto 4 „Valge jõud. Must jõud. Ärge tehke endast iidolit“. Foto: Liina Kinks	25
Foto 5 „Kõik pole kuld, mis hiilgab“. Foto: Liina Kinks	26
Foto 6 „Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?“ Foto: Liina Kinks	27
Foto 7 „Diplomaatia surm“. Foto: Karin Kivisild	28
Foto 8 Kujunduselement – kast tsitaatidega. Foto: Liina Kinks.....	29
Foto 9 Pablo Picasso „Guernica“. Foto: Medium.....	41
Foto 10 Pablo Picasso „Guernica“ suurus võrreldes inimestega. Foto: Artsy.....	41
Foto 11 Paul Meadlo intervjuu esimene osa. Allikas: The Harlod Weisberg Archive	42
Foto 12 Paul Meadlo intervjuu teine osa. Allikas: The Harold Weisberg Archive	43
Foto 13 „Q. And babies? A. And babies.“ sõjavastane plakat. Allikas: sodapop	44
Foto 14 Tony Shafrazi kirjutatud sõnad „KILL LIES ALL“. Allikas: Art Damaged	45
Foto 15 Dread Scott Tyler „What Is the Proper Way to Display the US Flag?“ Allikas: dreadscott.....	46
Foto 16 Eesti naiste meeleavaldus Tallinnas Vene Föderatsiooni saatkonna ees. Allikas: ERR/Priit Mürk (13.04.2022).....	47
Foto 17 The Guerrilla Girls „Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?“. Allikas: Artsy	48
Foto 18 Judy Chicago "Dinner Party". Allikas: Frieze.com.....	49
Foto 19 Näituse plakat.....	51
Foto 20 Etikettide kujundus enne printimist kapale	53
Foto 21 "Kõik pole kuld, mis hiilgab". Foto autor: Liina Kinks	57
Foto 22 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild.....	58
Foto 23 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild.....	59

Foto 24 Foto näituse „JÄÄ INIMESEKS“ avamisest. Foto autor: Karin Kivisild.....	60
Foto 25 Foto näituse „JÄÄ INIMESEKS“ avamisest. Foto autor: Karin Kivisild.....	61
Foto 26 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks	62
Foto 27 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks	63
Foto 28 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks	64
Foto 29 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur	65
Foto 30 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur	66
Foto 31 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur	67
Foto 32 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur	68
Foto 33 „Rohepööre“ kuldses WC-potis. Foto autor: Liina Kinks.....	69
Joonis 1 Näituse plaani visand.....	50
Joonis 2 Etiketide kujundus.....	52
Joonis 3 Etiketide kujundus.....	53
Joonis 4 Etiketide kujundus.....	54
Joonis 5 Näitust tutvustava teksti kujundus.....	55

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teema käsitleb ühishäituse „JÄÄ INIMESEKS“ (Tartu Kaubamaja 30.04.–19.05.2022) teoreetilist tausta ja kureerimisprotsessi. Teemavalik on tõukunud traagilistest sündmustest Ukrainas, mis said alguse 24. veebruaril 2022. aastal. See oli aeg, mil oli raske uskuda sõjaolukorra reaalsust ja valu ning keskenduda argielule. Kuna Kõrgemas Kunstikoolis Pallas on tudengeid, kelle juured on nii Ukrainas kui Venemaal, siis oli tajutav, et uudised sõjast mõjusid neile eriti rängalt. Vestluste käigus joonistus välja, et skulptuuriosakonna tudengite mõtted ja arvamused moodustasid ühise ning sarnase reaktsiooni, mis ajendas seda arendama edasi eraldiseisva näituseprojektina ning loobuma ka varasemast ideekavandist koostada lõputööna isikunäitus. Teisiti öeldes, kõik varasemad mõtted tundusid tollel hetkel väärtusetud ja ebaolulised ning teemavahetus tundus õige otsusena. Aega oli muidugi märkimisväärselt vähe, vaid kaks kuud, kuid see ajendas veel kiiremini tegutsema.

Tudengite seast esitati ka vastuolulisi mõtteid, mis pani kogu näituse eesmärgi teatavas mõttes küsimärgi alla. Milleks teha näitust, kui sellega ei saa kuidagi materiaalselt toetada neid, kes on kannatada saanud? Miks on seda näitust vaja? Kas inimesi üldse huvitab kunst sõjaajal? Mis loosungit me kanname? Teema oli ja on tundlik ning ohtlik, seega vajab sellega tegelemine ettevaatlikku suhtumist. Tingimus, millega ühiselt nõustuti, oli neutraalsus – näituse eesmärgiks sai keskendumine esmajoonel inimestele ja inimlikele tunnetele ning mitte käsitleda teemat lähtuvalt riikide poliitilistest agendadest. Näitusel osalemine oli vabatahtlik ja mõeldud vaid neile, kel on soovi midagi öelda või tundeid läbi skulptuuri väljendada.

Kunstniku loometöö on tugevalt mõjutatud keskkonnast, kus ta viibib. Kunstiajaloolistest käsitlustest nähtub selgelt, kuidas kunstnikud on varasematel kümnenditel reageerinud kas otsesemalt või kaudsemalt ühiskonnas toimuvale ning püüdnud oma seisukohti avaldada läbi loomingut. Käesolev kirjalik lõputöö koosneb kahest suuremast osast, millest esimeses ja referatiivses peatükis on kaardistatud poliitilise ja apoliitilise kunsti vahelisi piire. Näidetena on toodud välja poliitilisi kunstiteoseid lääne kultuuriruumist, mis kritiseerivad ja reflekteerivad ühiskonda. Põhifookus on USA-s toimunud sündmustel seoses Vietnami sõjaga (1955–1975), mis möödunud sajandil tekitas teravaid reaktsioone kogu

sealses ühiskonnas ning ka kunstnike seas. Ida-Euroopas ja teisel pool raudset eesriiet sellised aktsioonid avalikus ruumis aset leida ei saanud, millest tingituna on teema illustreeritud just USA näidetega. Kirjaliku töö teises osas on antud kuraatori vaatepunktist ülevaade näituse kureerimisprotsessist alates idee kujundamisest kuni ekspositsiooni loomise ning avamiseni.

Kõne all oleva näituse kureerimise puhul esines mitmeid väljakutseid, mis olid tingitud just käsitleva teema valikust, ajakitsikusest, materjalide hankest ja näituse asukohavalikust. Etteruttavalt saab öelda, et kuraatori poolt seatud eesmärgi said täidetud. Kogu kureerimisprotsess on dokumenteeritud osana lõputööst, mis ühtlasi kajastab erinevaid kuraatoriametiga seotud ülesandeid. Näituse valmimise kulg kujutas endast kiiret ja sihikindlat tegutsemist, jättes kahtlustele ja kõhklustele vähe aega.

1 PIIR POLIITILISE JA MITTEPOLIITILISE KUNSTI VAHEL

Lõputöö praktiliseks osaks on näituse kureerimine, milles kunstnikud reageerivad sõjaga seotud teemadele ning mille ajendiks ongi 2022. aasta veebruarikuu sündmused. Järgnevalt on vaadeldud poliitilise ja apoliitilise kunsti piire ning kaardistatud kunstnike loomingulisi aktsioone, millega on soovitud näidata oma meelsust ja seisukohti. Fookus on 20. sajandi II poolel ja lääne kultuuriruumil, kus kunstnikel oli suurem sõna- ja väljendusvabadus.

1.1 Poliitiline kunst ja kultuuriline aktivism ajaloos

Tavapäraselt käsitletakse kunstipraktikaid poliitikast lahusseisvatena, kuid kultuuriloos on need kaks näiliselt vastandlikku maailma teineteisega tihedalt läbipõimunud. Ajalooliselt on kunstnikud teeninud nende patroone ja riiklikke kunstinstitutsioone, järgides kunstiakadeemiate poolt heaks kiidetud stiile ja motiive. Tähelepanuväärne murrang toimus 19. sajandi Prantsusmaal, kus realismist kujunes iseseisev kunstistiil ning millega ühes hakati taotlema võimalikult tõetruud eluolu kujutamist. Võib öelda, et sellest alates hakkasid ka kunstnikud teravamalt jälgima ühiskonnas toimuvat ja sellele läbi oma loomingu reageerima.

Prantsuse maalikunstnik Gustave Courbet (1819–1877) astus 1855. aastal Pariisis toimunud maailmanäitusel välja oma kunstiteostest koostatud ekspositsiooniga, mille koondas nime alla „Realismi paviljon“. Nimetatud aktsioon oli omamoodi vastuseis toonase kunstielu peavoolule. (Bell 2007: 330) 1861. aastal avaldas Courbet ka nn realismi manifesti, kus muu hulgas kuulutas: „Kaasaja ülesanne ei ole möödunud aegade väljendusele midagi lisada, selleks et minevikku õilistada või ilustada. Mis on olnud, see on olnud. Inimvaim peab alati alustama tööd olevikus uuesti /---/. Tõelised kunstnikud on need, kes korjavad oma aja üles täpselt selles punktis, kuhu möödunud ajad on selle kandnud. Tagasimineku tähendab mitte millegi tegemist; see on puhas kaotus; see tähendab et inimene ei ole mõistnud ega õppinud mineviku õppetundidest. /---/ Eelnevale lisaks jääb ma seisukohale,

et maalikunst on oma olemuselt konkreetne ja saab seisneda vaid tegelike ja olemasolevate asjade kujutamises.“ (Courbet 1861)

Courbet oli üks esimesi kunstnikke, kes väljendas otseselt ja tugevalt nõudmist, et kunstnik peab olema dialoogis oma kaasajaga. Järgmiste kümnendite areng oli kujutavas kunstis kiire ja pöörane, üks stiil asendus järgmisega, kuid 20. sajandil eesootavateks sõdadeks polnud keegi valmis. 1914. aastal puhkenud I maailmasõjaga kaasnev šokk tekitas ka küsimusi kunsti ülesannetest ning teatavas mõttes ka mõttetusest. Sellistest meeleoludest sündis 1916. aastal Šveitsis Zürichi linnas dadaistide liikumine. Kunstnike, eesotsas näiteks Jean/Hans Arp (1886–1966) ja Tristan Tzara (1896–1963), taotlus oli väljendada raevu ja pettumust „nende ümber hävitava tsivilisatsiooni vastu“ ning selle kõrval ka konventsionaalse kunsti vastu, mida see destrukttiivne tsivilisatsioon sünnitas. (Bell 2007: 386)

USA sotsioloogi James Davison Hunteri (sünd 1955) hinnangul on poliitika üheks peamiseks väljendusvahendiks kultuur. (Hunter 1991: 57) Ajalooliselt on kunsti käsitletud esmajoonel esteetika võtmes, eeldades, et kunsti ülesanne on vastata teatavatele ilukaanonitele. Kunstnik Henri Matisse (1869–1954) on kirjeldanud kunsti rahustavat mõju meeltele, võrreldes seda hea tugitooliga. (Govan 2018) Kunsti kui esteetika valdkonda kuuluva nähtuse üle on ajalooliselt palju arutletud, kuid ühtset vastust pole. Kokkuvõttes suhestub iga vaataja kunstiteosega erinevalt ning standardid ilule on samuti personaalselt varieeruvad ja perioodiliselt muutuvad. (What is Art?)

Eesti riiklikul veebilehel seisab, et „poliitika on ühiskondliku sfääri korraldamiseks mõeldud tegevus“. (Poliitika ja administreerimine 2018) Seega võib üldistavalt öelda, et poliitika on midagi, mis tegutseb ühiskonna huvides ning kunst on midagi, mis peegeldab ühiskonnas toimuvat. Nimetatud lähenemine kuulub kitsamalt vaadates kunstisotsioloogia valdkonda, mille kohaselt on kunst ühiskonna kultuuriline väljund ning nende kahe vahel toimub vastastikune suhtlus. (Quemin 2017: 293)

Kunsti, mis on kirjeldav, tõlgendav või kriitiline, võib käsitleda kui ühte vormi või panust poliitilisse arutellu. Samas võib ka kunstniku mitte osalemist avalikus arutelus pidada seisukohavõtuks ja poliitiliseks kunstiks. (Möller 2016) Toetudes USA kunstniku ja kunstikriitiku Sharonda Harris-Marshalli artiklile, siis on ka viieaastase lapse joonistatud pilti on emale võimalik käsitleda poliitilisena – lapse jaoks on ema tähtis ja pildil kujutatud

tegevus/objekt meeldiv. See on tema seisukoht, tema arvamus. Sama on teostega, mille kohta öeldakse, et need on apoliitilised, ehk ei oma poliitilist eesmärki. (Harris-Marshall 2019)

Üldiselt peetakse otsustavaks teguriks kunstniku enda teadlikkust oma teose eesmärgist. Kunsti tähenduse defineerib kunstnik ja oma tegevusega avaldab ta arvamust, alustab arutelu või pöörab tähelepanu probleemidele, millest muidu üldsus kas vaatab mööda või vaikib maha, valgustades esialgu nähtamatuks jäänud tagamõtteid. (Möller 2016) Sellise lähenemise puhul pole olulised teose või loomingulise väljenduse esteetilised aspektid, vaid idee ja sõnum ning eesmärk kutsuda vaatajas esile reaktsioon.

Poliitilise kunstiga väga sarnane on ka aktivistlik kunst, mida tihti liigitatakse sama teema alla. Kui poliitiline kunst on käsitletav eraldi teosena, mis peegeldab ühiskonda ja on kritiseeriv, siis aktivistlik kunst ühendab endas kunsti ja reaalsuse, jõuliselt sekkudes avalikku ellu. (Asmer 2014) Selle ülesanne on enamasti lisaks mõtteaine andmisele ka šokeerida. Sellel ei pruugi olla isegi otseselt füüsilist vormi, vaid esmajoones väljendub see tegudes, näiteks *performance*’ina. (Activist Art)

Poliitilise ja aktivistliku kunsti kõrval on ka kolmas eraldi liin, mis liigitub poliitilise kunsti alla – propaganda. Viimase eesmärk ei ole avalikustada n-ö ühiskonna puudusi või avaldada toimuva suhtes arvamust. Seda vormi kasutatakse pigem reaalsuse hajutamiseks ning hetkelise võimurežiimi toetamiseks, näiteks see oli ja on siiani laialt levinud eelkõige kommunistlikku ideoloogiat järgivates riikides. (How Art and Politics Influence and Shape Each Other 2021)

Järgnevalt on toodud välja näiteid kunstajaloost, kus kunstnikud on teadlikult sekkunud avalikku ellu ning soovinud avaldada meelsust riikide välis- ja sisepoliitikale.

1.1.1 Sõda

Kunstiga saab sõda propageerida, selle vastu protestida ja oponentide moraali kõigutada. (Brancati 2018) Sõja vastu protestiv või sellest mõjutatud kunstiteosed kujutavad tihti vägivalda ja verd. Seda vaataja šokeerimise eesmärgil, et tekitada sõja suhtes vastikust ja õudust. Hispaania kodusõjale, mis puhkes 1937. aastal, reageeris üks maailma kõige kuulsamatest kunstnikest – Pablo Picasso (1881–1973). Maal „Guernica“ (1937) on üks

tema kõige õnnestunumatest töödest, kujutades vägivallast tingitud meeleheidet ja emotsiooni. Teosel ei ole kujutatud otseselt sõda, vaid rõhutatud inimeste tunnetele ja kannatustele. Lisaks mõjub see oma suuruse ja võimsusega, tekitades vaatajas aukartust. Dramaatilisust lisavad juurde värvid, nagu sinine, hall ja must, lisavad dramaatilisust juurde. (Lisa 1) (10 Facts about Guernica by Pablo Picasso)

Pärast II maailmasõda liikus moodsa kunsti orientiir Lääne-Euroopast USA-sse ning Pariisi kõrval tõusis kunstipealinnaks New York. 1955. aastal puhkes Vietnami sõda ning kui 1965. aastal otsustas USA saata kommunistliku režiimi peatamiseks sinna ka oma vägesid, tõusis see suurriik järjest enam esile oma agressiivse välispoliitikaga. Ameeriklased korraldasid Vietnami palju õudust, rüüstades inimeste elusid ja kodusid. Tundus, nagu ameeriklased rahvusena hakkasid oma julmuse tõttu kaotama oma hinge. Kunstnikud alustasid protestidega, paludes avalikult, et USA valitsus oma väed koheselt tagasi kutsuks. (Cotter 2019) Vietnami sõjast kodumaale jõudnud uudised ameeriklastele ei meeldinud, eriti suur protestilaine sai alguse pärast 1968. aastal toimunud My Lai massimõrva. 1969. andis USA sõdur Paul Meadlo, kes oli nimetatud massimõrvas kaasosaline, televisioonis intervjuu, kus tunnistas meeste, naiste ja laste tapmist. Samal aastal avaldas sõjafotograaf Ronald Haeberle pildi, mille ta oli teinud kohe peale tapatalguid. Foto levimine tekitas rahva seas palju emotsioone ja viha. (Holsinger 1999: 363)

Pablo Picasso maali „Guernica“ eksponeerimine ehk sõjaga seotud meeleheite ja õuduse eksponeerimine New Yorgi moodsa kunsti muuseumis (MoMA) tundus kunstnikele tol hetkel ebasünnis, arvestades, et samal ajal tapavad ja vägistavad USA sõjaväelased Vietnami inimesi. Protestiks korraldas The Guerrilla Art Action Group (GAAG) 1969. aasta 18. novembril *performance*’i MoMAs. Neli kunstnikku (Jon Hendricks, Jean Toche, Poppy Johnson ja Silvianna) kinnitasid oma kehade külge verega täidetud kotid ning hakkasid rüselema, mille käigus määrdusid nad üleni verega kokku. Samal ajal oli seinale kinnitatud nende kiri muuseumi juhtkonnale. Kogu *performance* kestis kokku 10 minutit ning kunstnikud lahkusid muuseumist enne politsei tulekut. Neist jäid järgi vaid vereloigud. Aktsiooni „Blood Bath“ eesmärk oli viidata vägistamisele kui sõjakuriteole ning muuseumi vaikivale osalusele sõjajulmustes ning ühtlasi nõuti sellega ka Rockefellerite kohest tagasiastumist muuseumi juhtkonnast. (Ho et al. 2019)

Eelnevalt kirjeldatud *performance*'i mõju ei ulatunud väga kaugele. Suurema skandaali tekitasid aga 1970. aastal The Art Worker's Coalition (AWC) ja Artists and Writers Protest (AWP), kui nad proovisid saata Picassole kirja, milles paluti „Guernica“ eemaldamist MoMAst. (Fraschina 1999: 161) Kui midagi ei juhtunud, siis kasutasid nad Haeberle tehtud fotot ja kujundasid sellest sõjavastase plakati, kasutades fraase Paul Meadlo intervjuust, „Q. And babies? A. And babies.“ (Lisa 2). Esialgselt pidi sõjavastane plakat olema koostöös MoMaga ja isegi nende finantseeringuga, kuid esmaversiooni nägemisel muuseum taganes. (Lisa 3) Mitte ükski teine plakat või aktsioon ei mõjutanud ameeriklasi rohkem kui selle plakati levik. Neid prinditi 50 000 eksemplari ning sealt edasi nägi seda terve maailm. (Holsinger 1999: 363)

My Lai massimõrvaga seotud protestile pani punkti Tony Shafrazi. Kui massimõrvast informatsioon levima hakkas, vahistati vastutav kindral. Vangistus jäi üsna lühikeseks ning leitnant William Calley vabastati 1974. aastal. Päev enne leitnandi vabastust läks Shafrazi MoMAsse ja kirjutas veripunase spreivärviga Picasso maali „Guernica“ peale sõnad „KILL LIES ALL“. Sõnad olid kirjutatud meelega vales järjekorras, et seda fraasi saaks mõlemat pidi lugeda. (And babies) Maali esialgne seisukord taastati peatselt, kuid aktsiooni kajastus levis kiirelt üle riigi. (Lisa 4)

Sarnase agressiivse välispoliitikaga opereeris USA ka Koreas, sellele reageeris kõige meeldejäävamalt 1989. aastal Chicago Kunstiinstituudi tudengina kunstnik Dread Scott Tyler (sünd 1965). Ta pani välja installatsiooni „What Is the Proper Way to Display a U.S. Flag?“, mis koosnes pildikollaažist, millel Lõuna-Korea tudengid põletasid lippe ja hoidsid üleval loosungeid *Yankee go home, son-of-a-bitch*. (Lisa 5) Nende ees olid USA lippudega kaetud kirstud. Teose juurde kuulus ka külalisteraamat, millesse vaatajaid said kirjutada vastuseid küsimusele „What is the proper way to display the U.S. flag?“, ning ka külalisteraamatu ette põrandale laotatud USA lipp. Selleks, et raamatusse kirjeid teha, pidi kunstipublik astuma lipu peale. Paradoksaalsel kombel ei tekitanud lipul tallamine inimestes küsimust ning raamat täitus vihaste sissekannetega, kus süüdistati kunstnikku oma riigi ja sõjaveteranide solvamises. Teos tekitas draamat üleriigiliselt ja ka toonane USA president George Bush võttis sõna, nimetades antud teost riigilipu rüvetamiseks. Inimesed olid nõus seisma 45 minutit kuni tund aega järjekorras, et teost näha. (Dread Scott 2012)

Ajalugu kipub korduma ning ka 2022 aasta sündmustele Ukrainas on kunstnikud ja kunstnike rühmitused oma vastuse andnud. Sarnanedes 1969. aastal toimunud GAAG-i protestile MoMAs, avaldasid meelt ka Eesti naised. 13. aprillil 2022 seisis kümmekond naist Tallinnas Vene Föderatsiooni saatkonna ees, aluspükste väel ja veri jalgadel voolamas ning kõigil olid kotid pähe tõmmatud, viidates väga otseselt Ukrainas toimuvatele seksuaalkuritegutele. (Mürk 2022) (Lisa 6) Enamus naistest jäid anonüümseks, kuid oma osalusest tunnistas Eesti näitleja Evelin Võigemast: „Viisin oma kannikad täna hommikul meeleavaldusele. Tunne on ülev! Aitäh eestvedajatele,“ teatas ta Twitteris. (TV3.EE 2022) Tallinnas toimunud aktsioon levis kiiresti ka teistesse riikidesse, samamoodi käidi protestimas Lätis, Leedus ja Iirimaal. (ENG.LSM.lv 2022) (Balčiūnaitė 2022) (McGlynn 2022)

1.1.2 Inimõigused

Poliitilise kunsti alaks on ühiskonna ja eelkõige selle, mis valesti tundub olevat, peegeldamine ja kritiseerimine. Paralleelselt sõjavastasusega hoogustusid alates 1960ndatest lääneriikides nii rassismivastased kui ka naisõiguslaste liikumised.

Pärast II maailmasõda paistis USA toretseva suurriigina, kuid selle keskel oli ka teistsugune maailma, mis elas vaesuses ja kus eksisteeris vägivaldne ning julm rassism. Vietnami sõja taustal siseriiklikud probleemid ainult süvenesid. (Asmer 2014). 1969. aastal loodi USA-s rühmitus The Black Emergency Cultural Coalition (BECC), mis oli ajendatud Metropolitani kunstmuuseumis korraldatud näitusest „Harlem on My Mind: Cultural Capital of Black America”. Näitus tutvustas küll Harlemi linnaosa kunsti aastatest 1900–1968, kuid ometigi ei olnud seal eksponeeritud olulisemate mustanahaliste kunstnike loomingut. (González & Posner 2006: 217–219) Suurbritannias loodi 1982. aastal liikumine „Black Arts Movement“. Nende näitus „The Other Story“ Londoni Haywardi galeriis pälvis rahvusvahelist tähelepanu ja oli suureks läbimurdeks institutsioonide tollase mõtteviisi murdmiseks. Näitusel osales 24 Aafrika, Kariibi ja Aasia kunstnikku, kellest vaid 4 olid naised. Naiste vähemus tekitas vaatajates pahameelt ning kriitika alla langes ka mustanahaliste kultuuri puudulikkus. (Fisher 2009)

Naiste õigused on ajaloos olnud pikka aega piiratud, ka tänapäeval pole naised ja mehed täiesti võrdsed. Soolise ebavõrdsuse esile tõstmiseks on kasutatud erinevaid taktikaid ja meetodeid. Feministliku liikumise üks kuulsamatest grupeeringutest on 1985. aastal loodud The Guerrilla Girls, mis koosnes naiskunstnikest, -kuraatoritest ja -kirjanikest. Nad on võidelnud naiste õiguste kõrval ka rassismi vastu, püüdes välja juurutada ebavõrdset suhtumist võttes sihtgrupiks muuseumid, kriitikud, kunstnikud ja teised kunstnikud, kes jätsid naiste loomingu peavoolu näitustest ja väljaannetest välja. (National Gallery of Art) Nende üks kuulsamatest teostest on 1989. aastal eksponeeritud plakat „Do Women Have To Be Naked To Get Into the Met. Museum?“, mis paljastas soolise diskrimineerimise Metropoli kunstimuuseumis. Sealsest kaasaegse kunsti väljapanekust vaid 5% kunstnikest olid naised, aga 85% aktidest olid naised. The Guerrilla Girls on ka edaspidi välja pannud plakateid, kus kajastatakse sama sõnumit, kuid numbrid on teised. Plakatit on võimalik näha lisades (Lisa 7). (Manchester 2005)

Feministliku liikumise üheks ikooniliseks teoseks peetakse aastatel 1974–1979 valminud Judy Chicago installatsiooni „Dinner Party“ (Lisa 8), mis kujutas endast kolmnurkselt paigutatud söögilauda 39 kaetud kohaga, iga koht pühendatud ajaloos figureerinud naisele. Lauaalune põrand oli kaetud plaatidega, millele olid veel 999 naise nimed kuldselt kirjutatud, avaldades austust kokku 1038 naisele. Kunstimaailma kiuste sai see näitus väga tuntuks ja käis ka maailmatuuril. (Kordic 2018)

Eelnevad näited on vaid üksikud fragmendid keerukast sotsiaalsest süsteemist, mille probleemide ja valupunktidega on kunstnikud tegelenud. Olulisim on siinkohal mõista, et kunstnike võimalus olla oma loomingus vaba, on avatud ja demokraatliku ühiskonna üks peamiseid kriteeriume. Veel enamgi, kunstnikel on võimalik oma vahendeid kasutades sekkuda ja mõjutada ühiskonnas toimuvat.

2 NÄITUSE „JÄÄ INIMESEKS“ KUREERIMINE JA VALMIMISPROTSESS

Käesolevas peatükis on antud ülevaade näituse ettevalmistusprotsessist ja kureerimisest. Teoseid näitusele esitasid Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuoriosakonna tudengid ning valdav osa eksponaatidest valmisidki spetsiaalselt antud näitusele mõeldes. Osalemine oli tudengite jaoks vabatahtlik ja kindla juhendamiseta. Konsulteerida oli võimalik sobiva õppejõu või kuraatoriga.

2.1 Idee väljatöötamine ja näituse kontseptsioon

Näituse idee sündis skulptuoriosakonna tudengite ühisest soovist avaldada moraalset toetust Venemaa ja Ukraina vahelises konfliktis kannatavatele inimestele. Teisiti öeldes, eesmärk oli näidata, et me mõtleme ja tunneme kaasa, isegi kui pole võimalik rahaliselt toetada. Näidata, et me hoolime, meile läheb korda see, milliseid sündmusi nad peavad üle elama. Tekkinud ebakindel ja pingeline poliitiline olukord avaldas mõju kunstnike loomeprotsessile. Üha raskem oli jätkata oma igapäevaseid tegevusi, kui mõtted liikusid pidevalt sõja ümber. Kaastudengitega ühiselt nõustuti, et kõige parem viis emotsioonidest vabanemiseks on väljendada neid läbi loomingu. Edasised küsimused olid juba, kuidas, kus ja millise eesmärgiga.

Skulptuoriosakonnas on tudengeid, kel on sugulasi ja pereliikmeid nii Ukrainas kui ka Venemaal. Osakonna „Bermuda kolmnurgas“ ehk köögialas toimunud vestlustes jõuti üldiselt ikka küsimusteni, et mis inimestega toimub ja mis on saanud inimväärikusest ja austusest teiste inimeste vastu. Ühtlasi olid tajutavad pinged ja võimalikud konfliktiallikad ka kaastudengite seas, paljud olid emotsionaalselt väga ülesköetud ja ka kogu meedia aitas sellele kaasa. Ühiskonnas kasvas pahameel vene rahvusest inimeste, eriti idameelsete vastu. Sotsiaalmeedias levisid eestlaste, sealhulgas ka valitsusjuhtide kirjutatud üleskutsed, milles paluti mõistvat suhtumist ning selget mõistust. „Keel ei määra vaimsust!“, kirjutas justiitsminister Maris Lauri sotsiaalmeedias 27. veebruaril 2022. aastal. (Lauri 2022) On

palju venelasi ja vene keelt kõnelevaid isikuid, kes arvavad, et sõda pole lahendus ning inimeste hävitamine on suur kuritegu.

Allikatest kuulnud esimese info järgi polnud konfliktis osalevatel vene sõduritel aimugi, et osalevad päriselt sõjategevuses. Nead teadsid vaid, et osalevad õppusel. (Alas 2022) Sellel teemal vesteldes jõuti skulptuuriosakonnas otsusele, et selline käitumine pole ka õige. Inimestel on kaotanud nii Ukraina kui ka Venemaa. Kogu situatsiooni teeb veel traagilisemaks asjaolu, et neil kahel rahvusel on ka sarnane keele- ja kultuuriruum. Kaastunnet ja moraalselt tuge saab avaldada mõlemale poolele. See oli aspekt, millest sai edasi arendada näituse kontseptsiooni.

Maailmasündmused mõjutavad paratamatult inimeste emotsioone ja käitumismustreid. Ülesköetud tunded võivad põhjustada ebameeldivaid situatsioone. Sõjaolukorras, ükskõik kui tuliseks muutuvad suhted inimeste ja erinevate inimgruppide vahel, tuleb siiski säilitada selget mõistust ja austada kaaslasi.

Näituse eesmärk on olnud meenutada vaatajatele inimväärtuste ja -väärikuse tähtsust. Fookuses on olnud küsimus, mis teeb inimesest inimese ning kuhu on jäänud inimlikkus? Millised on aspektid, mis eristavad inimest loomast?

Näitusel eksponeeritud teoste loomisel ei ole kunstitudengitele antud ette sisulisi või vormilisi nõudmisi, oluline on olnud võimalus väljendada end endale kõige sobivamal moel ning oma isiklike mõtetega. Teoste eksponeerimisel oli olulisim ühisosa kunstitudengite taotlus peegeldada sõja destruktiivsust ning tekitada vaatajas mõtteid inimeseks olemisest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et näituse „JÄÄ INIMESEKS“ eesmärk ei ole olnud vastata küsimustele, vaid küsimusi esitada.

2.2 Kohalik

Asukoha otsingutel tuli arvestada näituseidee olemusest tingitud kriteeriumitega. Kui aega on vähe ja tööd on palju, tunduvad kõik kohavariandid, mis vähegi saadaval on, aktsepteeritavad. Üks kindel kriteerium oli, et tegemist peab olema ruumiga, kus liigub võimalikult palju inimesi.

Kuna näitus ja seal eksponeeritavad teosed on kunstnike reaktsioon sõjas kannatanutega toimuvatele õudustele, siis oli äärmiselt oluline saada näitus valmis nii kiiresti kui võimalik. Aeglane reageerimine oleks võinud kaasa tuua näituse eesmärgi läbikukkumise. Samuti hakkasid lähenema ka Pallase lõputöödega seotud tähtajad ja aega ideest teostuseni oli ainult kaks kuud. Sellest tulenevalt oli koheselt selge, et näitusesaali järjekordadesse astumine polnud antud juhul valik.

Siit edasi tõusis järgmine küsimus – kas sõnum, mida edastatakse teostega, sobib eksponeerimiseks väljaspool näitusesaali? Kõige olulisem ülesanne vaadeldava ekspositsiooni puhul oligi sõnumi levitamine ja idee presenteerimine. Kui sihtgrupiks on avalikkus ja tavainimesed, siis töötab see traditsioonilisest näitusesaalist väljaspool isegi paremini.

Ostukeskused on kohad, kus on üldiselt üsna palju tühja ruumi ning igapäevaselt liigub seal sadu inimesi. Esmane mõte oli Tartu Kaubamaja, kuid igaks juhuks uuriti eksponeerimisvõimalusi ka teistes Tartu suuremates ostukeskuses (Lõunakeskus, Tasku, Kvartal). Tartu Kaubamaja tegevjuht Kristel Liivapuu oli esimene, kes vastas ja ideega heal meelel kaasa tuli. Kuigi ka teised kaubanduskeskused andsid positiivse vastuse, siis otsus langes Tartu Kaubamaja peale, sest näis, et suhtlus nendega toimis kõige kiiremini ja konstruktiivsemalt.

2.3 Kujundamine

Näituse kujundus peab ühendama kunstiteosed ja keskkonna ning seda nii, et näituse eesmärk ja sõnum oleksid arusaadavad. Käesoleva näituse puhul oli keeruline asjaolu, et kujundama tuli hakata hetkel, kui veel kõiki teoseid ei eksisteerinud füüsilisel kujul. Lähtudes tööde kavanditest ja kunstnike kirjeldustest planeeritavatest skulptuuridest, sai kujundada paigutuse ja ruumilahenduse. Samas tuli arvestada ka võimalusega, et kõik võib ühel hetkel muutuda. Kogu protsessi saatis pidev suhtlus kunstnikega ning iga uus muudatus nende ideedes tähendas ka kujunduse üle vaatamist.

Kuna pinda eksponeerimiseks pakkus meile Tartu Kaubamaja, tuli arvestada mitmete kohale iseäralike asjaoludega. Esiteks, nagu eelnevalt mainitud, peavad teosed olema

sobilikud vaatamiseks inimestel igas vanuses. Teiseks, kasutamisele lubatud pind oligi lihtsalt pind. Nurkades kolm kuldset sammast ja põrandal heledad plaadid. Seega, tuli otsustada, mida ja kui palju on juurde vaja, et näitus toimiks. Kolmandaks, Tartu Kaubamajas on erinevaid valguseid ja visuaalset müra väga palju ning näitusega kaasnev lisavalgustus oleks muutnud kogu komplekti üsna kirjuks. Selleks, et skulptuurid välja paistaksid, oli vaja nende jaoks luua tühjust ja muust keskkonnast eraldavat ruumi. See saavutati L-nurga kujuliste vaheseintega, mis hajutasid kaubandusliku keskkonna müra üsna edukalt. Lisaks lõi seinte paiknevus väikese omaette väikese ruumi.

Kuna valgustuse lisamine ei olnud variant, siis tuli arvestada olemasoleva valgustusega. Antud näituse kujunduse puhul sai paigutuse sättida nii, et kohapealne valgus oli komplementaarne osade teoste suhtes.

Kõige parem meetod kujunduse väljatöötamiseks osutus kohapealne kaardistamine. Selleks sai valitud hetk, mil Tartu Kaubamajas liikus vähe rahvast ja segavaid faktoreid oli minimaalselt. Hiljem, kujunduse skeemi kohapeal uuesti kontrollides, oli inimesi juba tunduvalt rohkem liikumas, mis ajendas plaanides tegema ka muudatusi. Protsessi kestvus oli hajutatud mitmete nädalate peale, viimase lihvi sai kujunduse plaan juba installeerimisel. Konsulterides erialaste kogemustega inimestega ja juhendajaga, selgus, et väga tihti lõplikud otsused kujunduses langetataksegi viimases etapis. Eelnevalt on vajalik visioon ja võimalikult täpne plaan. (Lisa 9).

Kujundamise üheks oluliseks osaks on ka graafiline kujundus. Selleks, et näitusel oleks selgem visuaalne külg, siis kõik tekstiobjektid lahendati ühes stiilis. Plakati puhul peeti ka silmas, et kogu põhiinfo oleks seal märgitud, kuid samas säilitaks see puhta üldmulje. (Lisa 10) Graafilise kujunduse juurde kuuluvad ka etiketid (Lisa 11) ning näitusel eksponeeritud seinatekst (Lisa 12).

2.4 Ajakava

Ajakava loomine on äärmiselt oluline nii dokumentatsiooniks kui ka kuraatorile endale. Vead ja unustamine on inimlik ning graafikust maha jäämise vältimiseks on hea hoida tegemist vajavate ülesannete nimekiri nähtaval kohal. Graafiku või ajakava alusel saab

korradada ja kontrolli all hoida kogu kureerimisprotsessiga seotud tegevused. Näitusega seotud ajakava on toodud välja tabelis. (Tabel 1)

Tabel 1 Näituse ettevalmistusprotsessi ajakava

Kuupäev	Tegevus
07.03	Lõputöö teema ja juhendaja (uuesti) kinnitamine
10.03	Osakonna koosolek – teema arutus
20.03	Kavandite esitamise viimane tähtaeg(tudengitele)
19.04	Tsitaadid trükitud ja välja lõigatud
20. 04	Ülespaneku tiimi kokkupanek
21.04	Pressiteadete jms koostamine, Facebooki üritus, kuulutused Plakatid – Kert Elliott Mägi teeb, tuleb saata info, mis ja kuidas Etiketid Tekstid tuleb saata Kristel Liivapuule
22.04	Oma tööde viimistlemine, ehituspoodi värve ostma OSB-plaadid Tartusse ja värvimine
25. 04	Tööde kogumine
28.04	Näituse ülespanek kell 9.00-10.00 ja saab jätkata samal ajal järgmistel hommikutel Transport näitusekohta (materjalid ja tööd)
30.04 kell 15.00	AVAMINE, näituse dokumenteerimine
19.05	Näituse lõpp
20.05	Näituse maha võtmine

2.5 Eelarve

Kõrgemas Kunstikoolis Pallas on igale lõpetajale lubatud osta materjale lõputöö praktilise osa teostamiseks 200€ ulatuses. Eelarve koostamisel ja materjalide hankel just sellise

summaga arvestatigi. Enne vajalike materjalide ostmist mõeldi läbi ja vaadati, mis on juba olemas ja mida saaks taaskasutada või laenata. Samuti tuli materjalide hankel arvestada, et aega tellimiseks ja ootamiseks ei ole, kõike oli vaja saada üsna kiiresti. Uute materjalidega polnud ka aega katsetada, seega vahendid ja töömeetod pidid olema juba tuttavad.

See summa on tegelikkuses näituse loomisel üsna väike ning hoides kokku sealt, kus võimalik, kulus raha siiski veidi rohkem. Arvutuste järgi 37,4€, kuid selle lubas maha arvestada enda eelarvest kursusekaaslane Jonna Kubu. Tõenäoliselt pool aastat tagasi kehtinud hinnapoliitikaga oleks veel mahtunud ka 200€ sisse, kuid kütusehinnad on viimasel ajal olnud väga muutlikud. Veidi rohkem kui üks neljandik eelarvest kuluski just transpordile – suuri objekte vedades on vaja kas suurt autot või käru, iga variant nõuab üsna korralikult kütust. Vaheseinte materjal oli küll tasuta, kuid nende kasutamiseks oli vaja katta transpordikulu.

Järgnevalt on välja toodud tabel esemete, nende maksumuse ja päritolu kohta. (Tabel 2)

Tabel 2 Eelarve

Materjal/esemed	Hind €	Päritolu
Plakatid 10tk	32	Copy.ee
Tutvustuse print kapale	30	Salibar
Etiketid	15	Salibar, Büroomaailm
Vaheseinte OSB-plaadid 14tk + transport	32,40	Toetus perekonnaliikmelt, laenusutus + kütus
Värv +värvirull	50	Espak
Prussid	0	Taaskasutus
Transport	30	Urmas Aavik
Vaip	0	Laenusutus
Toit avamisele	50	Pood
Maha võtmise transport	30	Tõnu Plovets, kunstnik Viktor Kiss ja kuraator Liina Kinks

2.6 Näitusetööd

Käesolevas peatükis on arutlusel näitusel eksponeeritud tööd, miks need valitud said ning milliseid väärtusi nad vaatajateni kannavad. Eksponeerimisele on valitud seitse tööd, mille autoriteks on skulptuuri- ja maaliosakonna tudengid. Valimisel oli oluline jälgida, et tööd sobiksid igas vanuses vaatajale, arvestades, et näitust külastavad ka inimesed, kes muidu galeriisse ei satu. Järgnevalt on toodud välja näitusel eksponeeritud tööd ning nende kirjeldused, mis on kooskõlastatud kunstnikega.

Foto 1 "Kus on SINU süda?" Foto: Liina Kinks

Liina Kinks „Kus on SINU süda?“

Materjal: paber

2022

Igal inimesel on süda, kuid osadel on see elus kogetud traumade tõttu ära peidetud, murtud või lõhutud. Kes on kaotanud oma südamlikkuse, suhtub ka ümbritsevasse keskkonda ning inimestesse külmemalt ja karmimalt. Teos asetseb nurgas maas, on kildudest kokku pandud, määrdunud ja üksik. (Foto 1)

Teose mõte ja sõnum ühtib hästi üldise näituse sõnumiga. Täpsemalt just küsimusega „mis teeb inimesest inimese?“. Teose idee sündis üldkasutatavast lausest „kuula oma südant“. Seda õpetust on raske järgida, kui süda pole omal kohal.

Foto 2 "Harmoonia". Foto autor: Karin Kivisild

Mette Post „Harmoonia“

Materjal: Plastik, paber, puit

2022

Teoseks on arvuti, millesse on valge rahutuvi oma pesa teinud. (Foto 2) Tuvi sümboliseerib rahu, helgust ja headust, mida võiks ka sotsiaalmeedias rohkem olla. Sotsiaalmeedia on praegusel ajal kõige lihtsam ja kiirem viis kellelegi haiget teha. Tihti on aga nii, et inimene, kes negatiivsust kommenteerib või meediasse postitab, ei teeks seda kunagi otsa vaadates.

Teos ühendab endas erinevaid materjale ja on näitusele asjakohane. Sümbolite mitmekülgsus muudab töö vaatajale huvitavaks ja sobilikuks mitmesse erinevasse konteksti.

Foto 3 „Suletud uste taga. Foto autor: Liina Kinks

Aleksandra Ivask „Suletud uste taga“

Materjalid: papp, savi, kips

2022

Advendikalendrilik lahendus (foto 3) illustreerib inimese privaatset elu. Avalikkusele näidatakse, et kõik on ilus ja armas, kuid keegi ei tea, mis toimub eraelus. Kunagi pole võimalik näha, millised probleemid või mõtted kaaslasel olla võivad.

Foto 4 „Valge jõud. Must jõud. Ärge tehke endast iidolit“. Foto autor: Liina Kinks

Viktor Kiss „Valge jõud. Must jõud. Ärge tehke endast iidolit (Exodus 20:4).“

Materjalid: puit, tekstiil

2022

Tööd tuleb vaadata rangelt paremalt vasakule, alustades valgest lõuendist, mille keskel on näha helendav ring, sümboliseerides jumalatele omast nimbust. Valge lõuend esindab kõiki helgeid jumalaid. Keskel asub must lõuend, mis kannab nime “Black Power” liikumise järgi. See sündis inimõiguste eest võitlemise ja mustanahaliste inimeste õiguste tunnustamise liikumisena, kuid kujunes hiljem terroriorganisatsiooniks, mille läbi inimesed hukkusid. Kolmas lõuend kehastab kahe eelmise lõuendi sümbioosi. Valgena on kujutatud lauale kaetud laudlina, must on siin taldrikuna, mille põhjaks on peegel, kõrval söögiriistad. Selle kompositsiooniga on autor tahtnud rõhutada, et inimkond justkui õgib iseennast, seda heade kavatsuste loosungite all ja jumalate nimel. Autor esitab sealjuures kolm eksistentsiaalset küsimust: 1) kes on inimene? 2) milleks ta on? 3) mille poole ta pürgib? (Foto 4)

Foto 5 „Kõik pole kuld, mis hiilgab“. Foto autor: Liina Kinks

Liina Kinks „Kõik pole kuld, mis hiilgab.“

Materjalid: kips

2022

Kipsist naise kuju rebase peaga, kuldsete detailidega (foto 5). Kunagi ei tea, mis on inimese sõnade taga tegelikult. Kas paljastuv nägu on reaalne või pelgalt mask? Kõik pole nii kuis paistab – kuldset kajastatud elu telgitagused võivad olla hoopis vastandid.

Skulptuur illustreerib reaalsust – igaühel on omad saladused ning avalikkusele näidatakse üsna vähe. Iga jutustatud lugu võib olla vale, kui puuduvad tõendavad materjalid. Kergekäeliselt uskumine võib hiljem valusalt kätte maksta.

Foto 6 "Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?"
Foto: Liina Kinks

Viktor Koss „Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?“

Materjalid: Readymade

2022

Anthropomass on kogu inimkonna loodud materjal. Kuldnõuetupott, mille sisse on visatud ära kortsutatuna kõikide riikide lipumotiivid ja maailmakaardid illustreerib praegu taustal käivat protsessi (foto 6). Piltlikult öeldes, inimkonnale ja inimväärtustele lastakse vesi peale. See on kutsung mõtlema - inimesed, mida te ometi teete? Kas see ongi see, mida me tahame?

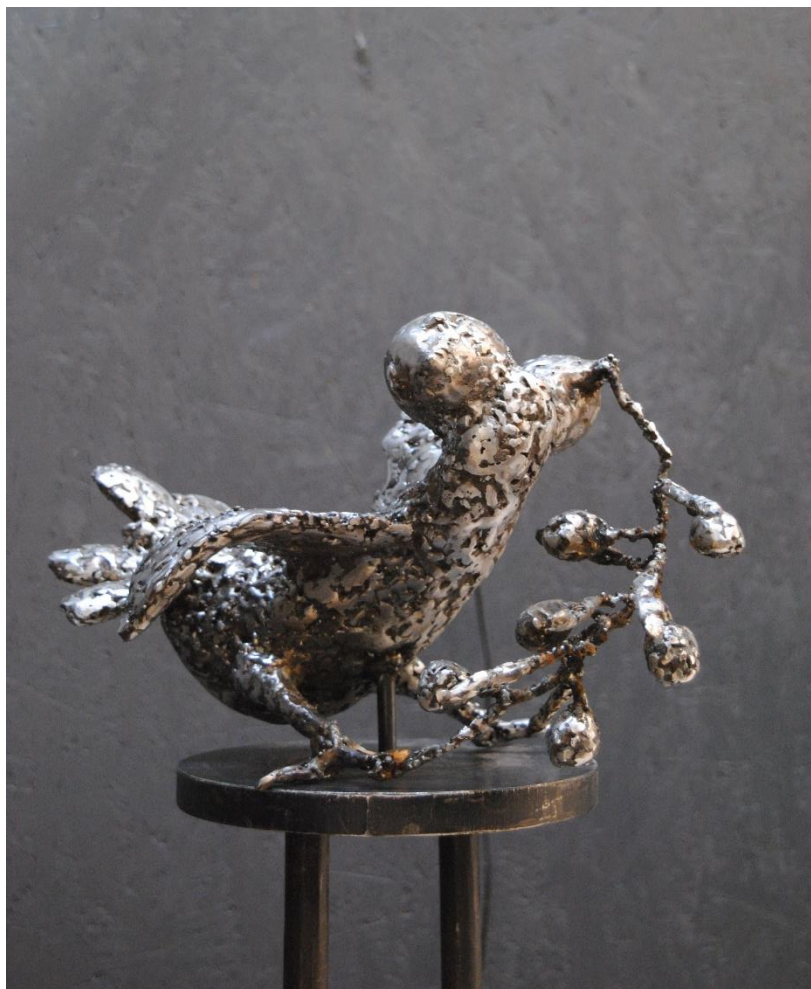

Foto 7 "Diplomaatia surm". Foto autor: Karin Kivisild

Andreas Tukmann „Diplomaatia surm“

Materjalid: metall, keevitus

2022

Kahepealine tuvi oliivipuu oksaga, mille pead on omavahel konfliktis (foto 7). Tuvi on väga laialt levinud sümbol rahule, diplomaatiale ja headusele. Teose mõte on näidata vaatajale, mis juhtub siis, kui kaob diplomaatia põhimõte. Inimesed oma keskkonnas, oma riikides ja oma kodus lähevad konflikti omavahel ja iseendaga. Kui pole ühiseid põhimõtteid ja reegleid, kuidas siis saab ühiskond toimida? Skulptuuri ideel on näitusega väga otsene seos, pannes mõtlema, mis võib juhtuda siis, kui inimlikkus ja reeglid kaovad, ning kas inimesed jäävad inimesteks või hoopis hulluvad ja ühiskond laguneb. Mutanteerunud tuvi kujutab inimkonda kui kollektiivi konfliktis iseendaga.

Foto 8 Kujunduselement – kast tsitaatidega. Foto autor: Liina Kinks

Lisaks on osa näituse kujundusest ka interaktiivne teos, millest vaataja saab otseses mõttes „midagi kaasa võtta“ (vt foto 8). Näitust ühendav tuba on läbikäidav, mis tähendab et sissepääs on väljapääs ja vastupidi. Läbikäigu ühes otsas on postamendil must kast, milles on seitse erinevat tsitaati inimlikkuse, inimkonna ja inimese enda kohta. Teos on lisatud sinna lootuses, et külastaja võtab ühe paberile trükitud tsitaadi ja võtab selle endaga kaasa. Hiljem taskuid või kotti korrastades saab ta tsitaati veel kord lugeda ja näituse mõtte üle arutleda.

2.7 Meedia

Pressiteate koostamisel tuli meeles pidada kontseptsiooni ja kogu näituse taustalugu. Teade peaks olema lühike, samas tabav ja mida professionaalsem, seda parem. Sisu puhul arvestada jälle põhimõtet, mida vähem müra, seda parem, samas peaks tekitama piisavalt põnevust. Tekst saadetakse ikkagi ajakirjanikele, kelle igapäevatööks on kõikidest uudistest välja noppida kõige põnevamad ja need, mis võiksid lugejale sobida. Tekstile on hea ka lisada mõni tsitaat, mis väljendab seisukohta. (Pressiteate kirjutamine 2020)

Meediaväljaannetes silmapaistmiseks ja kergesti leitavaks saab muuta uudise lisades juba pressiteate manusesse foto või mõni visuaal antud teemal. (Toimetaja 2018)

Näituse „JÄÄ INIMESEKS“ pressiteate saatmisel läksid manusena kaasa foto ühest skulptuurist ja plakat.

Kui teade on valmis kirjutatud, siis saatmisel on samuti palju erinevaid aspekte, millele peaks tähelepanu pöörama. Teksti on soovitatav jätta pigem meilisõnumisse kui manusesse. Manust on üsna tülikas lahti teha ning faili võib ajakirjanikul infokülluses kaotsi minna. Soovituslik on muuta kõikvõimalikud pealkirjad ja tekstid ajakirjaniku jaoks nii silmatorkavaks kui võimalik. See tähendab juba e-kirja saatmisel e-kirja teemaks rohkem informatsiooni, kui lihtsalt „pressiteade“. (Toimetaja 2018)

Lõputööle on lisatud teemaks oleva näituse „JÄÄ INIMESEKS“ pressiteate tekst ja meediakanalitesse saadetud illustratiivsed fotod (vt Lisa 10, 13 ja 14).

2.8 Dokumentatsioon

Näitusest parema ja kokkuvõtlikuma ülevaate saamiseks ning jäädvustamiseks on oluline näha üksikasju ühtse vaatepildina. Suurem osa on visuaalne dokumentatsioon fotodena, mis on vaadeldavad lõputöö lisadena. Kirjalik dokumentatsioon aitab jäädvustada nimesid, kuupäevaseid ja muid olulisi andmeid.

Näituse nimi, aeg ja koht: Ühisnäitus „JÄÄ INIMESEKS“, 30.04.2022–19.05.2022, Tartu Kaubamaja 1. korrus

Kuraator, kujundaja: Liina Kinks

Graafile disain: Kert Elliott Mägi, Liina Kinks

Kunstnikud: Aleksandra Ivask, Liina Kinks, Viktor Kiss, Mette Post, Andreas Tukmann

Eksponaadid: „Suletud uste taga“, „Kõik pole kuld, mis hiilgab“, „Kus on SINU süda?“, „Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?“, „Valge jõud. Must jõud. „Ära tee endast iidolit (Exodus 20:4).“, „Harmoonia“, „Diplomaatia surm“.

Paigaldusmeeskond: Urmas Aavik, Viktor Kiss (Viktor Kiss ART OÜ), Tõru-Tõnn Parts, Joonas Kirsipuu

Kontaktisikud Tartu Kaubamajast: Kristel Liivapuu (tegevjuht), Piret Kull (turundusjuht)

Transport: Urmas Aavik

Ajakava: Installeerimine 28.04 ajavahemikul 9.00-10.00; 29.04 ajavahemikul 9.00–12.00; avamine 30.04 kell 15.00, Pildid lisades (Lisa 9, Lisa 10, Lisa 11, Lisa 12); eemaldamine 20.05 9.00-10.00

Eelarve: 200€, jaotus on peatükis 2.6.

Reklaam: Facebooki üritus, isiklikud sotsiaalmeedia kanalid (Facebook, Instagram), Kõrgema Kunstikooli Pallas sotsiaalmeediakanalid, plakatid.

Trükised: plakat, näituse tutvustus, etiketid

Tekstid: Näituse tutvustus, pressiteade

Näituse toetajad: Kõrgem Kunstikool Pallas, Tartu Kaubamaja, Viktor Kiss ART OÜ, Tõnu Plovets, Inga Kinks

Fotodokumentatsioon lõpu töö lisas (vt Lisa 15 ja 16)

2.9 Järelokaja

Üldiselt kureeritakse näituseid just selleks, et neid saaks vaadata. Teadmine, kuidas näitus vaatajate poolt vastu võetakse, arendab kõiki näitusega seotud inimesi, eelkõige kuraatorit. Kui midagi läks halvasti, siis järgmiselt korral saab oma vigadest õppida. Kas ja kuidas lõputöö praktiliseks osaks kureeritud näitus tagasisidet sai?

Esimese mulje sai juba installeerimisel. Kaubamaja külastajad nägid inimesi askeldamas ja tulid uudistama. Tudengite sõnul oli tagasiside hea ja meeldiv. Rohkem informatsiooni sai vaatajatest välja lugeda siis, kui nad ei teadnud, et neid jälgitakse. Distsantsilt näituse ja inimeste vahelise suhtlemise jälgimine andis omamoodi ausa tagasiside ka üldsuse mõttemustrist. Rolli mängisid erinev kultuur, haridus ja vanus.

Avalikus ruumis, kus puudub otsene järelvalve, peab arvestama, et vaatajaskonnaks on inimesed, kes tõenäoliselt pole varem kunstiga kokku puutunud või on vähesel määral teadlikud. See tähendab, et nad võivad teostest hoopis teistmoodi aru saada, analüüsides pelgalt esmamuljet. Avalikus kohas pole ka galerii või muuseumi tunnet, miskipärast inimesed arvavad, et kohe kui kunst on avalikus ruumis, võib seda katsuda, liigutada või lõhkuda. Mõned tööd ongi mõeldud katsumiseks, kuid enamjaolt siiski vaatamiseks. Näitus „JÄÄ INIMESEKS“ nõudis vaatajalt interaktsiooni kahel korral – teose „Suletud uste taga“ vaatlemisel ning mõttetereade kastist kaasa haaramisel. Esimese puhul oli loogiline, et midagi on tõenäoliselt mingil hetkel vaja kohendada, teise puhul samamoodi – tsitaadikasti on vaja täita.

Aimates inimese käitumist sai ennustada ka mis võiks juhtuda teosega „Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?“. Eeldused olid, et seda hakatakse katsuma. Reaalsus – peaaegu iga näituse korrasoleku kontroll algas vetsupoti paika nihutamise ja kaane avamisega. Tundus, et selle teosega tegelesid vaatajad kõige rohkem, vaatlusel olid nendeks pigem noored. Potti nihutades ja pilte korrastades võis seest leida ka prügi, ühel korral oli isegi oma panus teosesse antud – papitükile kirjutatud sõna „rohepööre“. (Lisa 17) Askeldamise ajal astusid juurde ka keskealised härrasmehed, mitmel korral küsides ühte ja sama küsimust – „Kas vetsupaberit ka on?“

Jälgimisel kogutud tagasisidest mõjus kõige ootamatult juhtum, kus üks ameeriklane (eeldatavalt aktsendi järgi) vaatas teost „Valge jõud. Must jõud. Ärge tehke endast iidolit

(Exodus 20:4).“ ning luges kiiresti nimetust, inglise keeles „White power. Black power. You shall not make an idol for yourself“ ja lausus selgehääleliselt „F*cking racist“.

Tagasisideks kasutati ka lihtsalt vaatajate küsitlemise meetodit. Üldiselt vastati, et meeldib ning igaühel oli oma lemmikteos, kuid jäädi üsna napisõnaliseks. Põhjalikum vastus õnnestus saada 19. mail 2022 näitust vaatama sattunud ehtekunstnik Kadi Veesaarelt, kes oli positiivselt üllatunud ning samuti mainis, et väga tore, et näituselt saab midagi kaasa võtta (silmas on peetud tsitaate). Tema ja mitme teise tagasisidestaja sõnul on näitusel väga asjakohane mõte ja eesmärk. (Veesaar 2022)

Kujundades näitust avalikku ruumi, kus kõigil on tavaliselt kiire, tekib ikka väike hirm, et keegi ei teadvusta näituse olemasolu. Vaatlus andis vastupidise kinnituse – väga palju oli neid, kes peatusid, et kõik tööd üle vaadata. See andis kinnitust, et näituse üldmaht oli antud kontekstis piisav, et juhuslikud möödujad ja kaubanduskeskuse külastajad võtaksid aja ekspositsiooni süveneda.

KOKKUVÕTE

Lõputöö koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Teoreetiline osa kaardistab poliitilise ja apoliitilise kunsti piire ning annab ülevaate ajaloosündmustest, kus kunstnikud on peegeldanud ühiskondlikke ja sotsiaalkriitilisi probleeme. Diplomitöö praktiliseks osaks on näituse „JÄÄ INIMESEKS“ kureerimisprotsess, mille kaudu avanes võimalus tutvuda kuraatoriameti ülesannetega, sealhulgas ka kontseptsiooni välja töötamine, tööde valimine, kujundamine, eelarve ja ootamatute probleemide lahendus.

Kogu teemavalik oli mõjutatud 24. veebruaril 2022 avaldatud uudistest, kus teatati, et Ukraina ja Venemaa vahel puhkes sõjaline konflikt. Nähes kaaslaste läbielamisi ja valu, tekkis palju küsimusi inimkonna seisukorra ja tuleviku kohta. Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuuriosakonnas toimunud koosolekul otsustati, et võiks teha näituse, millega saaks kõige muu kõrval avaldada ka moraalset toetust. Ühistes aruteludes nõustuti, et näitus võiks keskenduda inimestele ja olla sõjakonflikti osapoolte suhtes neutraalne.

Ühisnäitus „JÄÄ INIMESEKS“ on reaktsioon sõjale, esitades inimkonnale küsimuse – mis meist saanud on? Samas see on ka üleskutse inimlikkuse säilitamiseks ja inimeväärtuste üle mõtlemiseks. Näituse olemus on sarnane teiste kunstnike loodud poliitilisele kunstnikele, mis reageerivad sõjale, inimõiguste ebavõrdsusele ja puudulikkusele või ühiskondlikele väärtusstandarditele. Näited ajaloost ja varasematest juhtumitest on välja toodud töö teoreetilises osas, milles ühtlasi ka arutletakse erinevate allikate põhjal poliitilise ja apoliitilise kunsti piiride üle. Materjali läbi töötades esines tihti küsimus – kas kunst saab olla üldse apoliitiline? Vastavalt analüüsides on kõik võimalik, et liigitada teost poliitilise kunsti žanri alla, tuleb arvestada ka erinevate kunstniku ja kunsti vaheliste aspektidega.

Peamised märksõnad, mida praktilise osa teostamisel kasutada võiks, on kiirus, reaktsioon ja initsiatiiv. Reaktsioon läbi kunsti ei saa olla aeglane, see võib kaasa tuua projekti läbikukkumise. Ka lõputöö tähtaegade lähenemine soodustas protsessi kiiret kulgu. Ilma initsiatiivita ja eestvedajata ei juhtu midagi, kiirusest ja reageerimisest rääkimata.

Näitusprojekti kujundamise muutis keerulisemaks eksponaatide puudumine. Samal ajal kui käimas oli ruumilahenduse väljatöötamine, töötasid näitusel osalevad kunstnikud oma teoste valmimise nimel. Kureerimisprotsessi tulemuseks on hea erialane kogemus, areng

kiirete lahenduste leidmisel ning uued kontaktid ettevõtetega, kes sarnaselt Tartu Kaubamajaga on tulevikus potentsiaalsed koostööpartnerid.

SUMMARY

This thesis called Theoretical Background and curation of the exhibition „STAY HUMAN“ includes both theoretical and practical part. The aim of this thesis's theoretical part was to observe the boundaries between political and apolitical art, also searching for examples from the history. The practical part was the curation of the exhibition called STAY HUMAN, including the preparation process and artists' creations.

The selection of topic was affected by the announcements of Ukrainian-Russian war on February 24. For the week from the end of February and beginning of March the order of everyday life activities were out of place. Having empathy with the people in the sculpture department students that had relations with either sides of the conflict caused several discussions in the sculpture department's common area. In the first meeting after the news about war it was decided to make an exhibition regarding those feelings and moral support.

The theoretical background was written in connection with the nature of the exhibition STAY HUMAN. Reacting to a political state and/or to humanity's problematic aspects makes this exhibition political. In the theoretical part boundaries of apolitical and political art were discussed. The points were supported by different sources. This exhibition one of many examples, which are also brought out in the theoretical part, where artists react to war, human rights or other social problems.

The purpose of the exhibition was to make a reaction to the conflict between the Russian Federation and Ukraine, meanwhile asking the mankind questions about its future. It is also a call to everyone to restore humanity and to think about the qualities of being human.

Primary notes that can be used to describe the curation process are speed, reaction and initiative. The whole curation process, involving design, choosing the artworks, budget and rapid problem solving was described in this thesis considering almost every detail. This work is an example to show that it is possible to build an exhibition in two months with a quite minimal budget. The lack of room in galleries in Tartu forced to look for other options. A place with a large flow of people was needed so contacting all shopping malls in Tartu gave us a few options to choose from.

The exhibition was open from April 30 to May 19 on the first floor of Tartu Kaubamaja.

KASUTATUD MATERJALID

10 Facts about Guernica by Pablo Picasso. (n.d.) – *Pablo Picasso* [WWW]

<https://www.pablopicasso.org/guernica.jsp> (27.05.2022)

Activist Art. (n.d.) – *Tate* [WWW] <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/a/activist-art>

(27.05.2022)

Alas, B.-M. (2022). Sõjavangi langenud Vene sõdur: ma tulin õppustele. – *Postimees*,

28.02.2022 [WWW] [https://maailm.postimees.ee/7465250/video-sojavangi-langenud-](https://maailm.postimees.ee/7465250/video-sojavangi-langenud-vene-sodur-ma-tulin-oppustele)

[vene-sodur-ma-tulin-oppustele](https://maailm.postimees.ee/7465250/video-sojavangi-langenud-vene-sodur-ma-tulin-oppustele) (27.05.2022)

And babies. (n.d.). – Wikipedia: [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/And_babies

(27.05.2022)

Asmer, K. (2014). Neokonservatiivne kultuuriteooria Ameerika Ühendriikides aastatel

1960–1990. Tartu Ülikool. Filosoofiateaduskond. Ajaloo ja arheoloogia instituut.

Kunstiajaloo osakond. Tartu. [Magistritöö]

Balčiūnaitė, S. (2022). Protest outside Russian embassy in Vilnius draws attention to

Ukrainian rape victims. – *LRT.lt*, 19.04.2022 [WWW] [https://www.lrt.lt/en/news-in-](https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1676291/protest-outside-russian-embassy-in-vilnius-draws-attention-to-ukrainian-rape-victims?fbclid=IwAR1-_lLryfupYCvqPQ29FdycUeZ3vTmo0PDfkK9WhlccQgOZ-Rw93Dnlrkg)

[english/19/1676291/protest-outside-russian-embassy-in-vilnius-draws-attention-to-](https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1676291/protest-outside-russian-embassy-in-vilnius-draws-attention-to-ukrainian-rape-victims?fbclid=IwAR1-_lLryfupYCvqPQ29FdycUeZ3vTmo0PDfkK9WhlccQgOZ-Rw93Dnlrkg)

[ukrainian-rape-victims?fbclid=IwAR1-](https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1676291/protest-outside-russian-embassy-in-vilnius-draws-attention-to-ukrainian-rape-victims?fbclid=IwAR1-_lLryfupYCvqPQ29FdycUeZ3vTmo0PDfkK9WhlccQgOZ-Rw93Dnlrkg)

[_lLryfupYCvqPQ29FdycUeZ3vTmo0PDfkK9WhlccQgOZ-Rw93Dnlrkg](https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1676291/protest-outside-russian-embassy-in-vilnius-draws-attention-to-ukrainian-rape-victims?fbclid=IwAR1-_lLryfupYCvqPQ29FdycUeZ3vTmo0PDfkK9WhlccQgOZ-Rw93Dnlrkg) (27.05.2022)

Bell, J. (2007). Maailma peegel. Uus kunstiajalugu (lk 330). Tallinn: Sinisukk.

Brancati, D. (2018). Five Ways Art and War Are Related. – *Political Violence at a Glance*,

01.05.2018 [WWW] [https://politicalviolenceataglance.org/2018/01/05/five-ways-art-and-](https://politicalviolenceataglance.org/2018/01/05/five-ways-art-and-war-are-related/)

[war-are-related/](https://politicalviolenceataglance.org/2018/01/05/five-ways-art-and-war-are-related/) (27.05.2022)

Cotter, H. (2019) Vietnam, Through the Eyes of Artists. – *The New York Times*,

04.04.2019 [WWW] [https://www.nytimes.com/2019/04/04/arts/design/vietnam-war-](https://www.nytimes.com/2019/04/04/arts/design/vietnam-war-american-art-review-smithsonian.html)

[american-art-review-smithsonian.html](https://www.nytimes.com/2019/04/04/arts/design/vietnam-war-american-art-review-smithsonian.html) (27.05.2022)

Courbet, G. (1861). Realist Manifesto. An Open Letter, by Gustave Courbet. – *Obelisk Art History* [WWW] <https://arthistoryproject.com/artists/gustave-courbet/realist-manifesto-an-open-letter/> (27.05.2022)

Dread Scott. (2012). *The Center for Artistic Activism*, 10.04.2012 [WWW] <https://c4aa.org/2012/04/dread-scott-2> (27.05.2022)

ENG.LSM.lv. (2022). Latvian women protest against sexual violence in war. – *Public broadcasting of Latvia*, 20.04.2022 [WWW] https://eng.lsm.lv/article/society/society/latvian-women-protest-against-sexual-violence-in-war.a453144/?fbclid=IwAR0oP5yiDTa25EircOp_cbxMwcNru8nDpDUclVyhpcPzg5l-vPZ_0jJxqvs (27.05.2022)

Fisher, J. (2009). The Other Story and the Past Imperfect. – *Tate* [WWW] <https://www.tate.org.uk/research/tate-papers/12/the-other-story-and-the-past-imperfect> (27.05.2022)

Fraschina, F. (1999). *Art, Politics and Dissent: Aspects of the Art Left in Sixties America*. Manchester and New York: Manchester University Press [WWW] https://books.google.ee/books?id=QTq8AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=et&source=gbp_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

González, J., & Posner, A. (2006). Feature for Change: US Activist Art Since 1950. A. Jones (ed), *A Companion to Contemporary Art Since 1945* (p 217–219). Malden: Blackwell Publishing.

Govan, M. (2018). Is art for pleasure or politics? – *CNN Style*, 28.03.2018 [WWW] <https://edition.cnn.com/style/article/intelligence-squared-is-art-for-pleasure-or-politics/index.html> (27.05.2022)

Harris-Marshall, S. (2019). I Wish White Artists Would Stop Claiming Art Isn't Political. – *Medium*, 09.04.2019 [WWW] <https://sharondaharris.medium.com/i-wish-white-artists-would-stop-claiming-art-isnt-political-ff66b371b6d2> (27.05.2022)

Ho, M., Crow, T., Levin, E., Nixon, M., Rosler, M., & Markoski, K. (2019). *Artists Respond: American Art and the Vietnam War, 1965–1975*, ed. by M. Ho. Princeton; Oxford: Princeton University Press [WWW]

https://books.google.ee/books?id=4T9xDwAAQBAJ&pg=PA160&lpg=PA160&dq=the%20guerrilla%20art%20action%20group%20blood%20bath&source=bl&ots=i1kcuGsLAm&sig=ACfU3U1FNkuTE_Lk6REIBYZuE1p_pVZOuA&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwjT0vqr2O33AhWb7rsIHWm7Bg4Q6AF6BAgoEAM&fbclid=Iw (27.05.2022)

Holsinger, M. P. (1999). *War and American Popular Culture: a historical encyclopedia*. Westport: Greenwood Press [WWW]

<https://books.google.ee/books?id=Oe4AOVHkJ9oC&printsec=frontcover&hl=et#v=onepage&q&f=false> (27.05.2022)

How Art and Politics Influence and Shape Each Other. (2021). – *LEVEL*, 23.02.2021 [WWW] <https://different-level.com/how-art-and-politics-influence-and-shape-each-other/> (27.05.2022)

Hunter, J. D. (1991). *Culture Wars: The Struggle to Define America*. New York: Basicbooks.

Kordic, A. (2018). How Art Fought for Women's Rights. – *Widewalls*, 08.03.2018 [WWW] <https://www.widewalls.ch/magazine/how-art-fought-for-womens-rights-feature-2015>

Lauri, M. (27.02.2022). Maris Lauri postitus. – *Facebook* [WWW] <https://www.facebook.com/maris.lauri.5/posts/7776510439041853> (27.05.2022)

Manhester, E. (2005). Do Women Have To Be Naked To Get Into the Met. Museum? – *Tate* [WWW] <https://www.tate.org.uk/art/artworks/guerrilla-girls-do-women-have-to-be-naked-to-get-into-the-met-museum-p78793> (27.05.2022)

McGlynn, M. (2022). Protest outside Russian embassy over rape allegations in Ukraine. – *Irish Examiner*, 23.04.2022 [WWW] https://www.irishexaminer.com/news/arid-40857551.html?fbclid=IwAR3FW8_rnaq5MLl8dg3oxe81EeYM3vZRCMVjGfaOvPX14DPdF63IFF1IDaQ (27.05.2022)

Möller, F. (2016). *Politics and Art*. – *Oxford Handbooks Online*: [WWW] <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935307.001.0001/oxfordhb-9780199935307-e-13#oxfordhb-9780199935307-e-13-note-9> (27.05.2022)

Mürk, P. (2022). Galerii: naiste vägistamise vastane meeleavaldus Vene saatkonna ees. – ERR, 13.04.2022 [WWW] <https://www.err.ee/1608563620/galerii-naiste-vagistamise-vastane-meeleavaldus-vene-saatkonna-ees> (27.05.2022)

Poliitika ja administreerimine. (2018). – *Rahandusministeerium*, 03.10.2018 [WWW] <https://www.rahandusministeerium.ee/et/poliitika-ja-administreerimine> (27.05.2022)

Pressiteate kirjutamine. (2020). – *Tallinn*, 04.12.2020 [WWW] <https://www.tallinn.ee/est/haridusasutused/Pressiteate-koostamine> (27.05.2022)

Pressiteate koostamise ABC. (2018) – *Toimetaja*, 27.10.2018 [WWW] <https://toimetaja.eu/blogi/pressiteate-koostamise-abc/> (27.05.2022)

Quemin, A. (2017). The Sociology of Art. – In: K. O. Krogen (Ed.), *The Cambridge Handbook of Sociology* (Vol. 2, p. 293). Cambridge: Cambridge University Press.

The Other Story: Afro-Asian Artists in Post-war Britain. (n.d.). Retrieved 05 27, 2022, from Google Arts & Culture: [WWW] <https://artsandculture.google.com/story/DAWhyZvGtKdOKA>

TV3.EE. (2022). Näitleja Evelin Võigemast osales Vene saatkonna ees toimunud meeleavaldusel: viisin oma kannikad sinna. – *TV3.EE*, 13.04.2022[WWW] <https://www.tv3.ee/3-portaal/ukraina/naitleja-evelin-voigemast-osales-vene-saatkonna-ees-toimunud-meeleavaldusel-viisin-oma-kannikad-sinna/> (27.05.2022)

Veesaar, Kadi (2022). Suuline vestlus, 19.05.2022, Tartus.

What is Art? (n.d.). – *Coure Hero* [WWW] <https://www.coursehero.com/study-guides/boundless-arthistory/what-is-art/> (27.05.2022)

LISAD

Lisa 1 Pablo Picasso „Guernica“

Foto 9 Pablo Picasso "Guernica". Foto allikas: Medium

Foto 10 Pablo Picasso "Guernica" suurus võrreldes inimestega. Foto allikas: Artsy

Transcript of Interview of Vietnam War Veteran on

69 202 SC
52 10 22 22
Following is a transcript of an interview with Paul Meadlo, Vietnam veteran, by Mike Wallace on the Columbia Broadcasting System Radio Network last night:

MEADLO: Captain Medinas had us all in a group, and oh, he briefed us, and I can't remember all the briefing.

WALLACE: How many of them were you? A. Well, with the mortar platoon, I'd say there'd be about 65—65 people, but the mortar platoon wasn't with us. And I'd say the mortar platoon had about 20—25—about 25 people in the mortar platoon. So we didn't have the whole company in the Pinkville, no we didn't.

Q. There weren't about 40-45... A... right...

Q.—that took part in all of this? A. Right.

Q. Now you took off from your base camp—A... yes—Dolly.

Q... Dolly. At what time? A. I wouldn't know what time it was...

Q... in the early morning... A... in the early morning. It was—it would have been a long time ago.

Q. And what had you been briefed to do when you got to Pinkville?

A. To search and to make sure that there weren't no N.V.A. in the village and 'spectrum' to fight—when we got there...

Q. To expect to fight? A. To expect to fight.

Q. Uh-huh. So you took off and—in how many choppers?

A. Well, I'd say the first wave was about four of us—I mean four choppers, and uh...

Q. How many men aboard each chopper?

A. Uh, five of us. And we landed next to the village, and we all got on line and we started walking toward the village. And there was one man, one gook in the shelter, and he was all huddled up down in there, and the man called out and said there's a gook over here.

Q. How old a man was this? I mean was this a fighting man or an older man? A. An older man. And the man hauled out and said that there's a gook over here, and then Sergeant Mitchell hollered back and said shoot him.

Q. Sergeant Mitchell was in charge of the 20 of you?

A. He was in charge of the whole squad. And so then the man shot him. So we moved on into the village, and we started searching up the village and gathering people and running through the center of the village.

Q. How many people did you round up? A. Well, there was about 40-45 people that we gathered in the center of the village. And we placed them in there, and it was like a little island, right there in the center of the village, I'd say. And—

Q. What kind of people—men, women, children? A. Men, women, children.

'I Want Them Dead'

Q. Babies?

A. Babies. And we all huddled them up. We made them 'squat down,' and Lieutenant Calley came over and said, 'You know what to do with them, don't you?' And I said Yes. So I took it for

granted that he just wanted us to watch them. And he left, and came back about 10 or 15 minutes later, and said, 'How come you ain't killed them yet?' And I told him that I didn't think you wanted us to kill them, that you just wanted us to guard them. He said, 'No I want them dead.' So—

Q. He told this to all of you, or to you particularly?

A. Well, I was facing him. So, but the other three, four guys heard it and so he stepped back about 10, 15 feet, and he started shooting them. And he told me to start shooting. So I started shooting, I poured about four clips into the group.

Q. You fire four clips from your... A. M-16.

Q. And that's about—how many clips—I mean how many—A. I carried seventeen rounds to each clip.

Q. So you fired something like 67 shots—A. Right.

Q. And you killed how many? At that time?

A. Well, I fired them on automatic, so you can't— you just spray the area on them and so you can't know how many you killed 'cause they were going fast. So I might have killed ten or fifteen of them.

Q. Men, women and children? A. Men, women and children.

Q. And babies? A. And babies.

Q. Okay, then what? A. So we started to gather them up, more people, and we had about seven or eight people, that we was gonna put into the hootch, and we dropped

a hand grenade in there with them.

Q. Now you're rounding up more?

A. We're rounding up more, and we had about seven or eight people. And we was going to throw them in the hootch, and well, we put them in the hootch and then we dropped a hand grenade down there with them. And somebody holed up in the ravine, and told us to bring them over to the ravine, so we took them back out, and led them over to—and by that time, we already had them over there, and they had about 70-75 people all gathered up. So we threw ours in with them and Lieutenant Calley told me, he said, "Meadlo, we got another job to do." And so he walked over to the people, and he started pushing them off and started shooting...

Q. Started pushing them off into the ravine?

A. off into the ravine. It was a ditch. And so we started pushing them off and we started shooting them, so altogether we just pushed them all off, and just started using automatics on them. And then—

Q. Again—men, women, children? A. Men, women and children.

Q. And babies?

A. And babies. And so we started shooting them, and somebody told us to switch off to single shot so that we could save ammo. So we switched off to single shot, and shot a few more rounds. And after that, I just—we just—the company started

His Role in Alleged Massacre of Civilians at Songmy

gathering up again. We started moving out, and we had a few gooks that was in—as we started moving out, we had gooks in front of us that was taking point, you know.

Q. Uh-huh. A.—and as we walked—

Q. Taking point. You mean out in front? To take any fire that might come.

Stepped on Land Mine

A. Right. And so we started walking across that field. And so later on that day, they picked them up, and gooks we had, and I reckon they took them to Chu Lai or some camp that they was questioning them, so I don't know what they done with them. So we set up (indistinct) the rest of the night, and the next morning we started leaving, leaving the perimeter, and I stepped on a land mine next day, next morning.

Q. And you came back to the United States. A. I came back to the United States, and lost a foot out of it.

Q. You feel —

A. I feel cheated because the V.A. cut my disability like the did, and they say that my stump is well healed, well padded, without tenderness. Well, it's well healed, but it's a long way from being well padded. And without tenderness? It hurts all the time. I got to work eight hours a day up on my foot, and at the end of the day I can't hardly stand it. But I gotta work because I gotta make a living. And the V.A. don't give me enough money to live on as it is.

Q. Veterans Administration. A. Right. So—

Q. Did you feel any sense of retribution to yourself the day after? A. Well, I felt that I was punished for what I'd done, the next morning. Later on in that day, I felt like I was being punished.

Q. Why did you do it? A. Why did I do it? Because I felt like I was ordered to do it, and it seemed like that, at the time I felt like I was doing the right thing, because like I said I lost buddies. I lost a damn good buddy, Bobby Wilson, and it was on my conscience. So after I done it, I felt good, but later on that day, it was gettin' to me.

Q. You're married? A. Right. Q. Children? A. Two.

Q. How old? A. The boy is two and a half, and the little girl is a year and a half.

Q. Obviously, the question comes to my mind . . . the father of two little kids like that . . . how can he shoot babies? A. I didn't have the little girl. I just had the little boy at the time.

Q. Uh-huh. How do you shoot babies? A. I don't know. It's just one of them things.

Q. How many people would you imagine were killed that day? A. I'd say about 370.

Q. How do you arrive at that figure? A. Just looking.

Q. You saw, you think, that many people, and you yourself were responsible for how many of them? A. I couldn't say.

Q. Twenty-five? Fifty? A. I couldn't say . . . just too many.

Q. And how many men did

the actual shooting? A. Well, I really couldn't say that, either. There was other . . . there was another platoon in there and . . . but I just couldn't say how many.

'Just Sitting, Squatting'

Q. But these civilians were lined up and shot? They weren't killed by cross-fire? A. They weren't lined up . . . they [were] just pushed in a ravine or just sitting, squatting . . . and shot.

Q. What did these civilians—particularly the women and children, the old men—what did they do? What did they say to you? A. They weren't much saying to them. They [were] just being pushed and they were doing what they was told to do.

Q. They weren't begging or saying, "No . . . no," or—A. Right. They was begging and saying, "No, no." And the mothers was hugging their children and, but they kept right on firing. Well, we kept right on firing. They was waving their arms and begging . . .

Q. Was that your most vivid memory of what you saw? A. Right.

Q. And nothing went through your mind or heart? A. Many a times . . . many a times . . .

Q. While you were doing it? A. Not while I was doing it. I just seemed like it was the natural thing to do at the time. I don't know. It just—I was getting relieved from what I'd seen earlier over there.

'It Was . . . Mostly Revenge'

Q. What do you mean? A.

Well, I was getting . . . like the . . . my buddies getting killed or wounded or—we weren't getting no satisfaction from it, so what it really was, it was just mostly revenge.

Q. You call the Vietnamese "gooks?" A. Gooks.

Q. Are they people to you? Were they people to you?

A. Well, they were people. But it was just one of them words that we just picked up over there, you know. Just any word you pick up. That's what you call people, and that's what you been called.

Q. Obviously, the thought that goes through my mind—I spent some time over there, and I killed in the second war, and so forth. But the thought that goes through your mind is, we've raised such a dickens about what the Nazis did, or what the Japanese did, but particularly what the Nazis did in the second world war, the brutalization and so forth, you know. It's hard for a good many Americans to understand that young, capable, American boys could line up old men, women and children and babies and shoot them down in cold blood. How do you explain that?

A. I wouldn't know.

Q. Did you ever dream about all of this that went on in Pinkville? A. Yes, I did . . . and I still dream about it.

Q. What kind of dreams? A. I see the women and children in my sleep. Some days . . . some nights, I can't even sleep. I just lay there thinking about it.

Foto 12 Paul Meadlo intervjuu teine osa, ilmunud 1969. aastal. Allikas: The Harold Weisberg Archive

Lisa 3 „Q. And babies? A. And babies.“ plakat

Foto 13 "Q. And babies? A. And babies." sõjavastane plakat. Allikas: sodapop

Lisa 4 Foto „KILL LIES ALL“

Foto 14 Tony Shafrazi kirjutatud sõnad "KILL LIES ALL" Picasso "Guernica". Allikas: Art Damaged

Lisa 5 Dread Scott Tyler – „What Is the Proper Way to Display the US Flag?“

Foto 15 Dread Scott Tyler "What Is the Proper Way to Display the US Flag?". Allikas: dreadscott

Lisa 6 Meeleavaldus Tallinnas Vene Föderatsiooni saatkonna ees

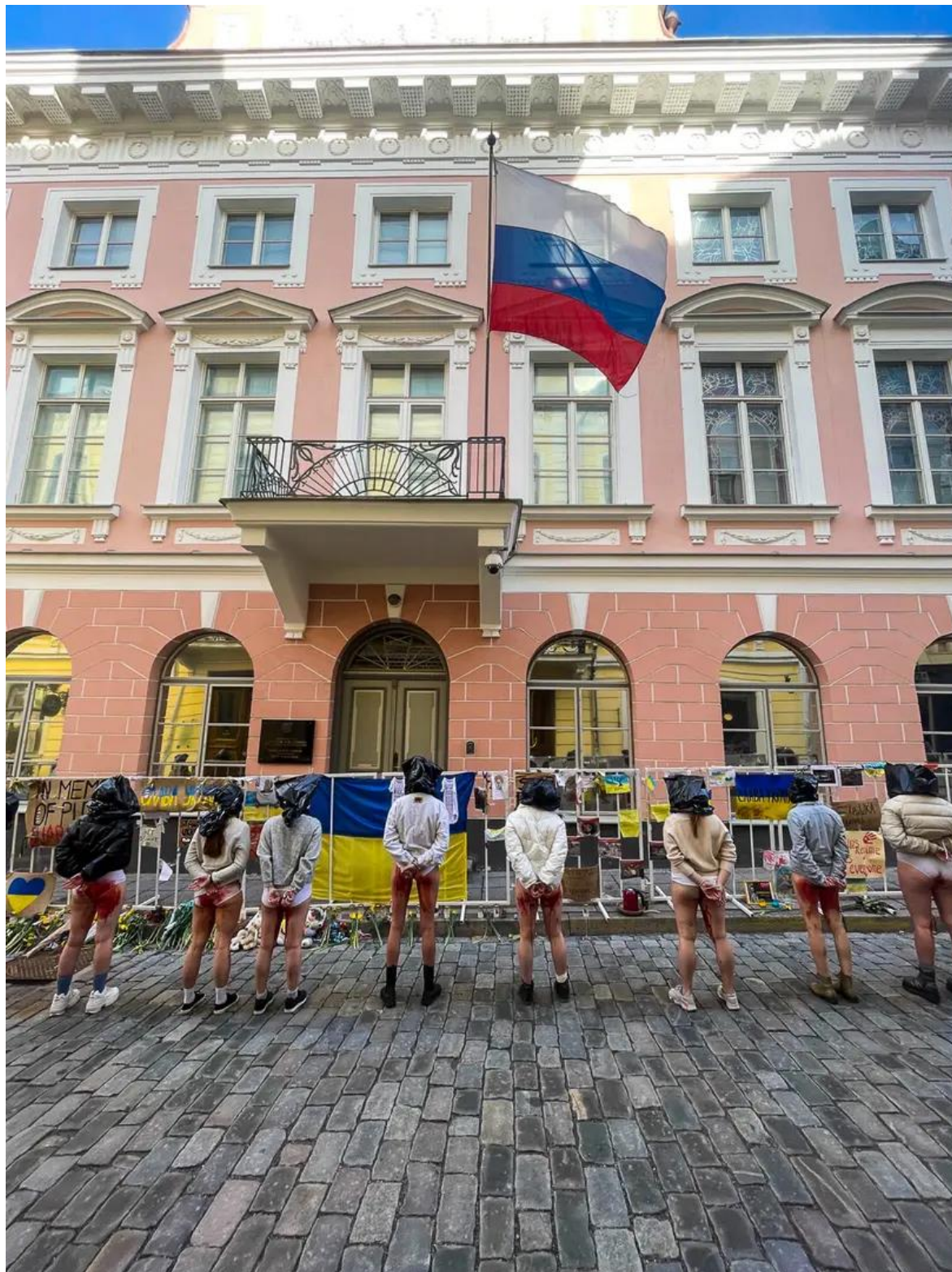

Foto 16 Eesti naiste meeleavaldus Tallinnas Vene Föderatsiooni saatkonna ees. Allikas: ERR/Priit Mürk (13.04.2022)

Lisa 7 The Guerrilla Girls – „Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?“

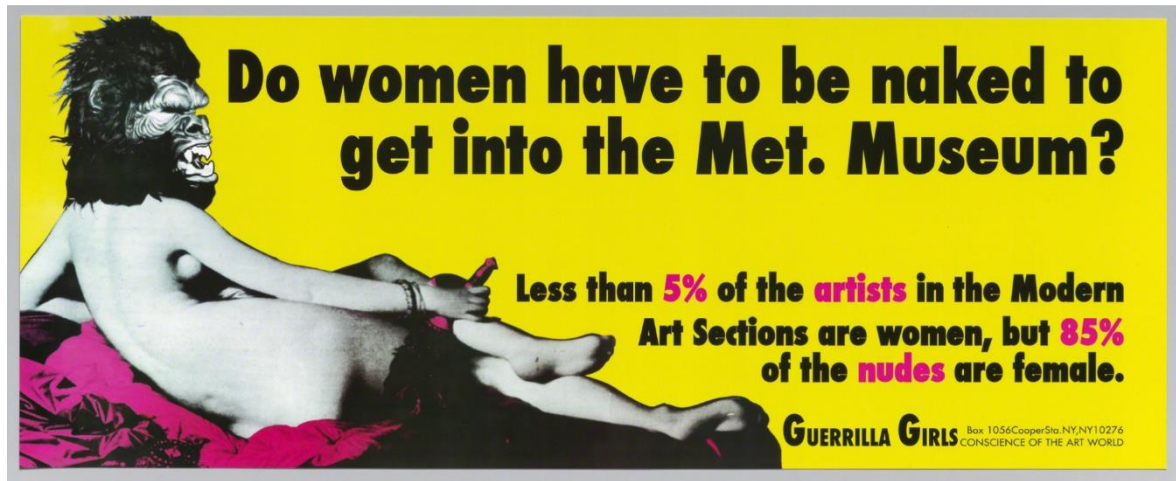

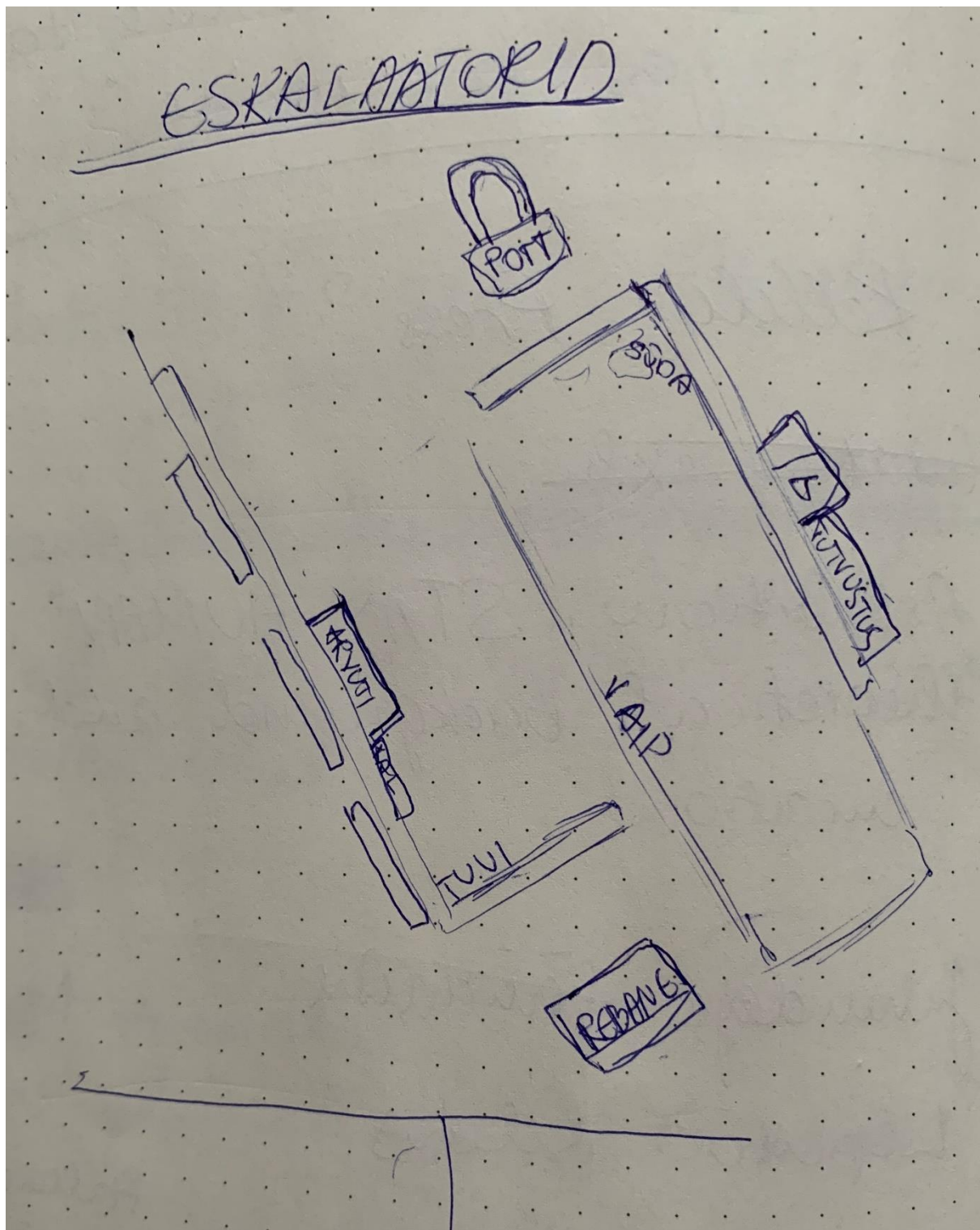
Foto 17 The Guerrilla Girls „Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?“. Allikas: Artsy

Lisa 8 Judy Chicago – „Dinner Party“

Foto 18 Judy Chicago "Dinner Party". Allikas: Frieze.com

Lisa 9 Näituse kujunduse visand

Joonis 1 Näituse plaani visand

Lisa 10 Näituse plakat

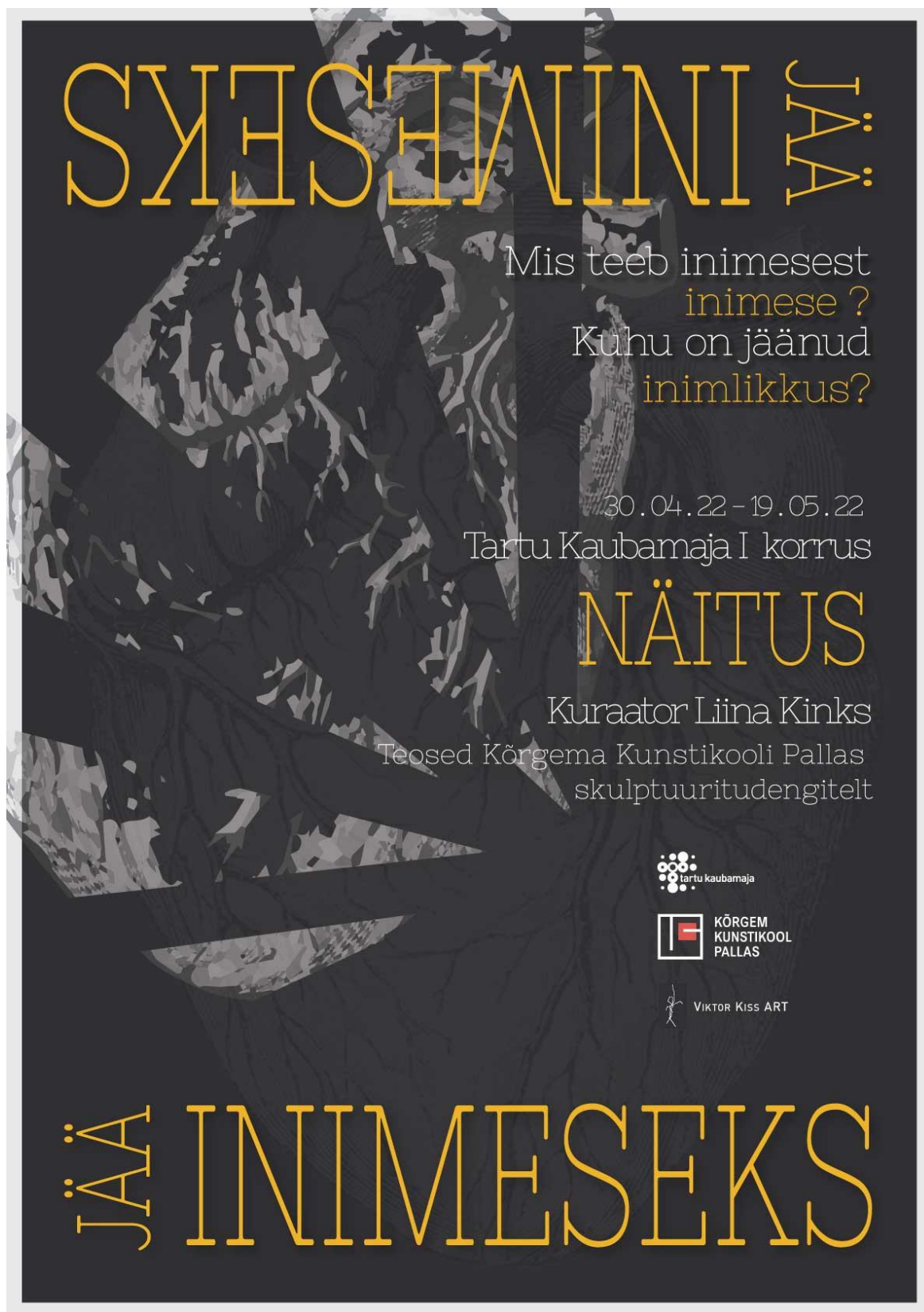

Foto 19 Näituse plakat

Lisa 11 Etiketid

Aleksandra Ivask

Suletud uste taga.

2022. Papp, kips

Behind closed doors.

2022. Cardboard, gypsum

Liina Kinks

Kõik, mis hiilgab, pole kuld.

2022. Kips

All that glitters is not gold.

2022. Gypsum

Viktor Kiss

Anthropomass. Miks inimene elab, kes ta on ja mille poole ta püüdleb?

2022. Readymade

Anthropomass. Why does a person live, who are they and what are they moving towards?

2022. Readymade

Joonis 2 Etiketide kujundus

Võta siit üks MÕTE endaga
kaasa

Take one THOUGHT with
you

Andreas Tukmann

Diplomaatia surm
2022. Keevitus

Death of diplomacy
2022. Welding

Liina Kinks

Kus on SINU süda?

2022. Paber

Were is YOUR heart?

2022. Paper

Mette Post

Harmonia

2022. Paber, plastik, puit

Harmony

2022. Paper, plastic, wood

Viktor Kiss

**Valge jõud. Must jõud. "Ära tee endast
iidolit" (Exodus 20:4).**

2022. Puit, tekstiil

**White power. Black power. "You shall not
make for yourself an idol" (Exodus 20:4).**

2022. Wood, textile

Lisa 12 Näituse tutvustus

JÄÄ INIMESEKS

Näitus „JÄÄ INIMESEKS“ on Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuuritudengite reaktsioon praegusele olukorrale Euroopas ja Venemaa Föderatsiooni agressiivsele sõjategevusele Ukrainas, mille taustal on raske oma tundeid sõnadesse panna. Näituse idee sündis tudengite ühisest soovist avaldada moraalset tuge sõjas kannatada saanutele ja esitada ühiskonnale küsimus: “Mis meist saanud on?”

Näitus on üleskutse säilitada inimlikkust ja mõelda nende omaduste peale, mis teevad inimesest inimese.

Osalevad kunstnikud: Aleksandra Ivask, Liina Kinks, Viktor Kiss, Mette Post, Andreas Tukmann
Kuraator: Liina Kinks
Graafiline disain: Kert Elliott Mägi

Näitus on avatud 19. maini.

Näitus on osa Liina Kinksi Kõrgema Kunstikooli Pallas lõputööst, juhendaja Kadri Asmer.

Täname: Tartu Kaubamaja, Kõrgem Kunstikool Pallas, Anne Rudanovski, Viktor Kiss ART OÜ, Urmas Aavik, Tõnu Plovets, Inga Kinks ja kõiki, kes aitasid näituse valmimisele kaasa.

Exhibition “STAY HUMAN” is a reaction from the sculpture students from the Pallas University of Applied Sciences to the current situation in Europe with the Russian Federation's aggression against Ukraine, meanwhile struggling to address feelings.

The idea of the exhibition came from the common wish for moral support for every victim in war, meanwhile also asking from the society: “What has become of us?”

The exhibition is a call to retain humanity and to think about the features that makes one human.

Artists: Aleksandra Ivask, Liina Kinks, Viktor Kiss, Mette Post, Andreas Tukmann
Curator: Liina Kinks
Graphic design: Kert Elliot Mägi

The exhibition is open until May 19.

The exhibition is a part of Liina Kinks's thesis in Pallas University of Applied Sciences. The supervisor is Kadri Asmer.

Thank you: Tartu Kaubamaja, Pallas University of Applied Sciences, Anne Rudanovski, Kadri Asmer, Viktor Kiss ART OÜ, Urmas Aavik, Tõnu Plovets, Inga Kinks and all others who helped along with the exhibition.

STAY HUMAN

Joonis 5 Näitust tutvustava teksti kujundus

Lisa 13 Pressiteade

Pressiteade

Kõrgem Kunstikool Pallas, 26.04.2022

SKULPTUURITUDENGITE ÜLESKUTSE: „JÄÄ INIMESEKS“!

Laupäeval, 30. aprillil kell 15.00 avatakse Tartu Kaubamaja I korrusel Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuuritudengite ühisnäitus „JÄÄ INIMESEKS“.

Euroopas valitsev geopoliitiline ebastabiilsus ja Venemaa Föderatsiooni agressiivne sõjategevus Ukrainas on tekitanud olukorra, kus järjest keerulisem on leida õigeid sõnu rääkimaks toimuvast või kirjeldamiseks oma tundeid. Käesolev näitus on reaktsioon sõjale ja tudengite võimalus avada oma mõtteid läbi kaasaegse skulptuuri. „See on näitus, mis ei vasta küsimustele, vaid esitab neid. Mis meist saanud on? Mis teeb inimesest inimese?“, märgib näituse kuraator ja kunstnik Liina Kinks.

Näitusel osalevad Kõrgema Kunstikooli Pallas skulptuuriosakonna tudengid: Aleksandra Ivask, Liina Kinks, Viktor Kiss, Mette Post ja Andreas Tukmann

Kuraator: Liina Kinks

Graafiline disain: Kert Elliott Mägi

Näitus on avatud 19. maini.

Näitus on osa Liina Kinksi Kõrgema Kunstikooli Pallas lõputööst, mille juhendaja on Kadri Asmer.

Täname: Tartu Kaubamaja, Kõrgem Kunstikool Pallas, Anne Rudanovski, Kadri Asmer, Viktor Kiss ART OÜ, Urmas Aavik, Tõnu Plovets, Inga Kinks ja kõiki, kes on näituse valmimisele kaasa aidanud.

Lisainfo: Liina Kinks, Liina.Kinks@pallasart.ee, 53329654

Lisa 14 Illustratiivne foto pressiteate manusena.

Foto 21 "Kõik pole kuld, mis hiilgab". Foto autor: Liina Kinks

Lisa 15 Fotodokumentatsioon avamisest

Foto 22 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild

Foto 23 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild

Foto 24 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild

Foto 25 Foto näituse "JÄÄ INIMESEKS" avamisest. Foto autor: Karin Kivisild

Lisa 16 Näituse fotodokumentatsioon

Foto 26 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks

Foto 27 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks

Foto 28 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Liina Kinks

Foto 29 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur

Foto 30 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur

Foto 31 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur

Foto 32 Näituse fotodokumentatsioon. Foto autor: Henri Tabur

Lisa 17 Foto „Rohepööre“

Foto 33 Rohepööre kuldses WC-potis. Foto autor: Liina Kinks

Lisa 18 Lõputöö lühitutvustused eesti ja inglise keeles

EST

Euroopas valitsev geopoliitiline ebastabiilsus ja sõda Ukrainas on tekitanud olukorra, kus järjest keerulisem on leida õigeid sõnu, et rääkida toimuvast või kirjeldada sellega seotud tundeid. Skulptuuritudengite soovist avaldada kannatanutele moraalset toetust ja väljendada oma mõtteid kujunes välja näitusprojekt „JÄÄ INIMESEKS“. Tegemist on ühisnäitusega, kus eksponeeritud teosed on andnud tudengitele võimaluse reageerida sõjale läbi kaasaegse skulptuuri. Tartu Kaubamaja toetas projekti eksponeerimiseks vajaliku ruumiga.

Lõputöö esimeses osas on selgitatud piire poliitilise ja apoliitilise kunsti vahel ning ajaloolisi arenguid nii Eesti kui läänemaaailma kultuuriruumis. Töö teises osas on dokumenteeritud näituseprojekti ettevalmistus- ja loomisprotsessi.

ENG

The geopolitical instability and the war in Ukraine has created a situation, where it's difficult to put feelings into words or even talk about thoughts regarding the events. The exhibition project "STAY HUMAN" developed from the wish to support the victims of the war and to express thoughts that words could not. In this project the sculpture students of Pallas University of Applied Sciences united to react through modern sculpture, while focusing on being human and humanity. Tartu Kaubamaja supported the project with the opportunity to broadcast the exhibition to the public.

In the first half of the theoretical part of the thesis, the boundaries of political and apolitical art and the historical developments in Estonia and in western culture are discussed. The documentation of the preparation and creation process of the exhibition is documented in the second half of the theoretical part.